

Outi Pilli

Varaisovanhemmuudesta iloa isoille ja pienille

Kylämummi ja -vaari -toiminnan käynnistäminen Seinäjoella

Opinnäytetyö

Syksy 2010

Sosiaali- ja terveysalan yksikkö

Sosiaalialan koulutusohjelma

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: Sosiaali- ja terveysalan yksikkö

Koulutusohjelma: Sosiaalialan koulutusohjelma

Tekijä: Outi Pilli

Työn nimi: Varaisovanhemmuudesta iloa isoille ja pienille: kylämummi ja -vaari -toiminnan käynnistäminen Seinäjoella

Ohjaaja: Katariina Perttula

Vuosi: 2010

Sivumäärä: 51

Liitteiden lukumäärä: 1

Opinnäytetyö oli kehittämistyö, jonka tavoitteena oli käynnistää Seinäjoella kylämummi ja -vaari -toimintaa. Toiminta käynnistettiin osaksi Mannerheimin Lastensuojeluliiton Seinäjoen paikallisyhdistyksen toimintaa. Tutkimuksen tarkoitus oli selvittää, miksi seniori-ikäiset ryhtyvät kylämummeiksi ja -vaareiksi ja mitä hyötyä he kokevat toiminnasta olevan itselleen ja lapsille.

Opinnäytetyö toteutettiin toimintatutkimuksellisenä työnä. Tutkimusmenetelminä käytettiin tutkimuspäiväkirjaa, havainnointia ja haastattelua. Tutkimuspäiväkirjaa pidettiin koko kehittämisprosessin ajan. Tutkimuksessa haastateltiin kahta kylämummiä sekä havainnoitiin heidän ja lasten toimintaa Porinatuvassa.

Kylämummi ja -vaari -toiminnan käynnistäminen oli monivaiheinen ja pitkäkestoinen prosessi. Toiminta käynnistyi lokakuussa 2010. Kylämummeiksi ryhdyttiin oman kiinnostuksen vuoksi tai tuttavien suosittelun kautta. Kylämummi ja -vaari -toiminnan hyötyjä oli lapsiin tutustuminen, satuhetkien mahdollistaminen lapsille, kylämummin aito läsnäolo lapsen seurassa sekä tiedon, elämäkokemuksen ja perinteen välittäminen seniori-ikäiseltä lapsille. Kylämummit ja -vaarit koettiin tärkeiksi, sillä kaikilla lapsilla ei ole isovanhempia läsnä arjessa. Kylämummit toivat myös vaihtelua Porinatupaan sekä rikastuttivat Seinäjoen paikallisyhdistyksen toimintaa.

Avainsanat: kylämummi ja -vaari -toiminta, varaisovanhemmat, sukupolvet

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: School of Health Care and Social Work
Degree programme: Bachelor of Social Services

Author/s: Outi Pilli

Title of thesis: Starting stand-in grandparent activity at Seinäjoki

Supervisor(s): Katariina Perttula

Year: 2010

Number of pages: 51

Number of appendices: 1

The purpose of this study was to create an activity, where elderly persons can act as stand-in grandparents at Seinäjoki. This activity is a part of activity of Mannerheim League for child welfare Seinäjoki's local organization. The purpose of the research was also to clarify reasons why elderly persons will be stand-in grandparents and what benefits they experience the activity will give themselves and the children?

This study was an action research. Research methods were research diary, observation and interview. Research diary was held throughout the development process. For the study there were interviewed two women, who act as stand-in grandparents. Women's and children's interaction in Porinatupa was also observed.

Creating and launching of this activity was long-term and complicated process. The activity started in October 2010. Elderly persons will become stand-in grandparents because of the interests of their own or testimonial of their friends. The benefits of the activity were to get to know the children, make listening of the fairy tales possible for the children, elderly persons' real presence with children and transferring knowledge, life experience and tradition from the elderly to the children. The elderly were important because they can be stand-in grandparents for the children who don't have any living biological grandparents. This activity brought variety in Porinatupa and enriched the activities of Seinäjoki's local organization.

Keywords: stand-in grandparents, Mannerheim league for child welfare, generations

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä.....	2
Thesis abstract.....	3
SISÄLTÖ	4
1 JOHDANTO.....	6
2 SENIORI-IKÄ.....	7
2.1 Seniori-ikä elämänvaiheena	7
2.2 Senioreiden sosiaaliset verkostot	9
3 SUKUPOLVITYÖ VAHVISTAA YHTEISÖLLISYYTTÄ	11
3.1 Mihin sukupolvityötä tarvitaan?.....	11
3.2 Sukupolvet kohtaavat	12
4 ISOVANHEMMUUS.....	14
4.1 Isovanhemmaksi tuleminen	14
4.2 Isovanhemmuuden merkitys.....	14
4.2.1 Isovanhemmuuden merkitys lapselle	15
4.2.2 Isovanhemmuuden merkitys ikääntyvälle.....	15
4.2.3 Isovanhemmuuden merkitys perheelle.....	16
5 VARAISOVANHEMMUUS	17
5.1 Varaisovanhemmuuden tarve.....	17
5.2 Vapaaehtoisesti varaisovanhempi	18
5.3 Varaisovanhemmuus rakentaa yhteiskuntaa	19
6 MANNERHEIMIN LASTENSUOJELULIITON KYLÄMUMMI JA -VAARI -TOIMINTA.....	20
6.1 Kylämummi ja -vaari -toiminnan synty	20
6.2 Kylämummi ja -vaari -toiminnan tarkoitus	21
6.3 Kylämummi ja -vaari -toiminnan edut	22
6.4 Esimerkkejä kylämummi ja -vaari -toiminnasta.....	22
6.4.1 Kylämummina päiväkodissa.....	23
6.4.2 Kylävaarina koulussa	23

6.4.3 Kylämummina perhekahvilassa.....	24
7 TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT	25
7.1 Tutkimuksen tavoite.....	25
7.2 Toimintatutkimus tutkimuksellisena lähestymistapana	26
7.3 Toimintatutkimuksen eteneminen	28
8 KYLÄMUMMI JA -VAARI -TOIMINNAN KÄYNNISTÄMINEN JA TUTKIMUSTULOKSET	30
8.1 Suunnittelu.....	30
8.2 Toiminta ja havainnointi	34
8.3 Reflektointi ja tutkimustulokset	37
8.3.1 Kylämummi ja -vaari -toiminnan käynnistyminen	37
8.3.2 Syyt ryhtyä kylämummiksi sekä toiminnan merkitys kylämummille	39
8.3.3 Kylämummi ja -vaari -toiminnan hyöty lapsille.....	39
8.3.4 Kylämummi ja -vaari -toiminnan hyöty Seinäjoen paikallis- yhdistykselle ja Porinatuvalle	40
8.4 Kylämummi ja -vaari -toiminnan tulevaisuus.....	41
9 JOHTOPÄÄTÖKSET	42
10 POHDINTA	45
LÄHTEET	48
LIITTEET	51

1 JOHDANTO

Kaikilla lapsilla ei ole mahdollisuutta viettää aikaa isovanhempiensa kanssa. Nämä ovat joko kuolleet, asuvat kaukana tai välit ovat syystä tai toisesta menneet poikki lapsen perheen kanssa. Kuitenkin isovanhemmat tai muut vanhemman sukupolven edustajat ovat tärkeitä henkilöitä lapselle. Heiltä löytyy aikaa ja kiinnostusta olla aidosti läsnä lapsen arjessa.

Myöskään kaikilla ikäihmisillä ei ole omia lapsenlapsia. Syynä voi olla esimerkiksi ikäihmisen lapsettomuus, omien lapsien lapsettomuus/haluttomuus hankkia lapsia tai välien rikkoutuminen oman lapsen perheen kanssa, jolloin lastenlasten tapaaminen ei ole mahdollista. Moni eläkeikäinen kuitenkin haluaisi kokea isovanhemmuuden ilon ja antaa aikaansa lapsille.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto on keksinyt näihin ongelmiin ratkaisun. Se on kehittänyt valtakunnallisen kylämummi ja -vaari -toiminnan, jonka tavoitteena on tutustuttaa eri sukupolvet toisiinsa ja saada heidät toimimaan yhdessä ja tukemaan toisiaan. (Sukupolvet lapsuuden tukena: Opas Kylämummi ja -vaari -toiminnan käynnistämiseen 2007, 9.)

Opinnäytetyöni tarkoitus on käynnistää kylämummi ja -vaari -toimintaa Seinäjoelle yhteistyössä Mannerheimin Lastensuojeluliiton Seinäjoen paikallisyhdistyksen kanssa. Samalla selvitän, miksi seniori-ikäiset ryhtyvät kylämummeiksi ja -vaareiksi ja mitä hyötyä he kokevat toiminnasta olevan itselleen ja lapsille.

Opinnäytetyöni aihe muotoutui mielessäni pikkuhiljaa syksyn 2009 aikana. Olin aikaisemmin opintojeni aikana tehnyt ammatillisen esseen isovanhemmuudesta. Aihe kiinnosti minua edelleen, mutta halusin opinnäytetyöhöni jonkin uuden näkökulman. Pohdin useanlaisia vaihtoehtoja ja loppujen lopuksi päädyin toteuttamaan opinnäytetyöni toimintatutkimuksena käynnistäen kylämummi ja -vaari -toimintaa Seinäjoelle.

2 SENIORI-IKÄ

Julkunen (2008, 17–18) pohtii artikkelissaan *Ikä ideana ja tutkimuskohteena* vanhenemiseen liittyvien termien merkityksiä ja mielikuvia. Modernisaation mukana ikätietoisuus on vahvistunut, nuoruus pitkittynyt ja ikääntyminen siirretty myöhemmäksi. Nykyään harva eläkkeelle jäävä haluaa itseään kutsuttavan vanhukseksi tai ikääntyneeksi. Näiden termien lisäksi jo sana *eläkeläinen* on saamassa kielteistä vivahdetta. Myös Helander (2006, 16) on havainnut yhteisen nimikkeen löytämisen eläkeikäisille olevan hankalaa. Tässä kansalaisryhmässä kun ikähaitari voi olla useita kymmeniä vuosia.

Eläkkeelle siirtymisen jälkeisestä ajasta onkin alettu käyttää nimitystä *kolmas ikä* ja itse eläköityneestä henkilöstä termiä *seniori* tai *seniorikansalainen* (Julkunen 2008, 17–18). Tämä vierasperäinen, muualla maailmassa laajasti käytetty termi on alkanut käydä Suomessakin yhä tutummaksi parin viimeksi kuluneen vuosikymmenen aikana. Vaikka nimike on ollut vähäisesti yleiskielen käytössä, se on lunastanut paikkansa varsinkin nuorempien eläkeläisryhmien sanavarastossa. (Helander 2006, 17.) Uusilla käsitteillä *seniori* ja *seniorikansalainen* halutaan painottaa eläkeiän saavuttaneiden 65–75- tai 65–85-vuotiaiden toimintakykyisyyttä ja aktiivisuutta. Vanhuuden eli *neljännen iän* koetaan alkavan vasta, kun ihminen on avun ja hoivan tarpeessa. (Julkunen 2008, 17–18.)

2.1 Seniori-ikä elämänvaiheena

Seniori-ikäisen elämässä tapahtuu paljon muutoksia. Suurin muutos lienee työputken päättäminen ja eläkkeelle jääminen. Tämä merkitsee suurta elämänmuutosta, johon sopeutuminen on kovin yksilöllistä. Mielekkästä työstä ja työkavereista muodostuneesta ihmisverkosta ei välttämättä ole helppo irtautua. Eläkkeelle jäätyä päivät täyttyvät pelkästä vapaa-ajasta, johon pitäisi keksiä itselle mielenkiintoista tekemistä. (Reinikainen 2007, 208.)

Eläkkeelle jäämisen myötä myös parisuhteessa on aika uudelle sopeutumiselle ja kasvulle. Eläkkeelle siirtyneelle seniorille oma koti voi tuntua yhtäkkiä tyhjältä, jos puoliso on vielä työelämässä ja sen takia päivät pois kotoa. Ja vaikka omat lapset olisivat jo ajat sitten lähteneet maailmalle, tyhjyyden saattaa huomata vasta sitten, kun päivät eivät enää täytykään työstä ja kiireestä. Eläkkeelle ennen puolisoaan jäänyt saattaa myös takertua puolisoonsa tai läheisiinsä, olla mustasukkainen, rajoittaa toisen menemisiä, harrastuksia ja ystävien näkemistä, koska kokee työn mukana menettäneensä yhtäkkiä lähes kaikki vaikuttamisen mahdollisuudet. (Reinikainen 2007, 209–210.)

Helanderin (2006, 20) mukaan seniori-ikäisen elämä on yleensä vapautunutta, yhteiskunnan tukitoimista riippumatonta ja aktiivista. Seniori on hyväkuntoinen ja elää melko tervettä elämää. Tässä elämänvaiheessa on tyypillistä omistautua omalle hyvinvoinnille. Seniori-ialle ominaista on myös laaja elämäkokemus, persoonallinen oman ikänsä kokeminen, itsensä syvempi löytäminen ja luovuus (Porio & Porio 1995, 16.)

Vanhuuden tutkijoiden mukaan vanhuus ei etene kalenterivuosien mukaan, vaan se on jokaisella oma yksilöllinen, omassa aikataulussa etenevä prosessi (Sariola 2008, 13). Kuitenkin viimeistään seniori-ikässä ihmisen keho kokee muutoksia. Itsensä vielä nuoreksi tunteva eläkeläinen voi peiliin katsoessaan hieman hätkähtää nähdessään siellä ryppyiset kasvot siloposkien sijaan. Hämmennystä seniorille voi aiheuttaa myös oma fyysinen toimintakyky, kun ihmisvilinässä kävely ei sujukaan yhtä nopeaa kuin ennen, tai kaupan kassajonossa ostoksia pakatessa kädet eivät toimikaan kovin vikkellästi, puhumattakaan kaikista muista iän mukanaan tuomista vaivoista. (Porio & Porio 1995, 23, 27.)

Reinikainen (2007, 211) toteaa, että ihmistä ei ole suunniteltu eläkeläiseksi. Hän tarkoittaa tällä sitä, että elämästä itsestään ei pääse eläkkeelle. Työuran päättymisenkin jälkeen ihmisellä on paljon tehtävää ja työtä esimerkiksi kotona. Kotitöiden lisäksi seniorit voivat varallisuudesta riippuen harrastaa monenlaisia asioita. Vapaa-aika voi kulua esimerkiksi käsitöiden, liikunnan, lukemisen, puutarhanhoidon tai matkustelun parissa. Reinikaisen mukaan harrastukset ovat tärkeä tekijä muun

muassa masennuksen ja katkeroitumisen ehkäisyssä. Myös hengelliset asiat saattavat alkaa kiinnostaa seniori-iässä entistä enemmän, koska vanhetessa ihmisellä on tarve olla osa jatkumoa ja hakeutua pysyvien arvojen, ajattelun ja uskon äärelle.

Viimeistään seniori-iässä monesta tulee isovanhempi, mikä tarkoittaa uuden roolin omaksumista. Useat isovanhemmat alkavat järjestää kalenteriaan ja menojaan uudestaan, jotta lapsenlapselle riittäisi mahdollisimman paljon aikaa. Lisäksi vanhemmuus omia aikuisia lapsia kohtaan saa uusia piirteitä. Nuoret aikuiset eivät kaipaa vanhempiaan komentamaan ja neuvomaan esimerkiksi lasten kasvatuksessa, vaan he tarvitsevat tukea ja ymmärrystä. Vanhempien pitää vain luottaa, että nuoret aikuiset pärjäävät siinä, missä aikaisemmatkin sukupolvet ovat pärjänneet.

2.2 Senioreiden sosiaaliset verkostot

Sosiaaliset verkostot ovat tärkeä voimavara ihmiselle. Ne voivat toimia ikään kuin suoja- ja tukiverkkoina vaikeissa elämäntilanteissa auttaen ihmistä ongelmien yli (Marin 2003, 72). Myös Hakonen (2008, 130) on sitä mieltä, että sosiaalisesta verkostosta ikääntyvä voi saada sosiaalista tukea ja lisäksi vastavuoroisesti antaa sitä toisille.

Länsimaissa yli 60-vuotiaiden osuus väestöstä on kasvanut ja kasvaa edelleen valtavasti. Samaan aikaan syntyvyys on laskenut. Tämä tarkoittaa sitä, että nykyään ikääntyvillä ihmisillä on vähemmän sukulaisia, joista hakea turvaa, kuin 1900-alkupuolella eläneillä ikäihmisillä. (Stuart-Hamilton 1996, 149.)

Ihmisen vanhetessa joutuu sosiaalinen verkosto väijäämättä muutokseen. Seniori-ian ja vanhuuden koittaessa verkosto voi harveta, kun ikätoverit kuolevat. Toisaalta taas seuraavat sukupolvet (lastenlapset ja lastenlastenlapset) laajentavat sosiaalista verkostoa. Pitkäikäisyyden yleistyessä verkosto voikin koostua useasta sukupolvesta ja monimutkaisista perhe- ja sukurakenteista. Myös esimer-

kiksi uusperheiden myötä muotoutuu uusia ihmissuhteita, jotka muodostavat monimutkaisen sosiaalisten suhteiden verkoston. Ihmissuhdeverkkojen mutkikas toisiinsa kietoutuminen tuottaa väistämättä myös ristiriitoja ja jännitteitä, ei ainoastaan voimavaroja. (Marin 2003, 78).

Ijäksen (2006, 89–91) mukaan oman ikäiset ystävät ovat ikääntyvälle tärkeitä. Heidän kanssaan voi muistella menneitä ja puhua yhteisistä muistoista, kuten sota-ajasta tai entisajan leikeistä. Ikääntyvien ystävien kanssa jutellaan asioista, joita omat aikuiset lapset eivät jaksa kuunnella. Ijäksen mukaan lapsenlapset sen sijaan ovat kuitenkin kiinnostuneempia isovanhempien lapsuudentarinoista. Nuoret ystävät virkistävät ikääntyvien arkea ja auttavat heitä pysymään mukana tässä päivässä, jotta menneiden muistelut eivät vie liiaksi mukanaan.

Lapsen ja ikääntyvän ihmisen ystävyystyö on hyötyä ja iloa molemmille puolin. Lapsi voi tuntea tarvetta vanhempiin ystäviin, joilta ammentaa elämäkokemusta. Eläkeikään ehtinyt ystävä on jo nähnyt ja kokenut monenlaista, selvinnyt useista vaikeuksista ja oppinut kärsivälliseksi. Hänellä on kerrottavanaan paljon sellaisia tarinoita ja kokemuksia, joista lapsi voi ottaa oppia ja saada tukea omista vaikeuksistaan selviämiseen. Ikääntyvä sen sijaan voi päästä nuoren ystävänsä kautta tutustumaan esimerkiksi aivan uudenlaisiin harrastuksiin tai opettelemaan vaikkapa tietokoneen käyttöä ystävänsä avustuksella. Ystävyys-suhteet niin nuorten kuin vanhojenkin kanssa auttavat pitämään ikääntyvän yksinäisyyden tunteen loitolla ja ehkäisevät syrjäytymistä. (Ijäs 2006, 91.)

3 SUKUPOLVITYÖ VAHVISTAA YHTEISÖLLISYYTTÄ

Sukupolvityö käsitteenä on Suomessa vielä melko vieras. Sillä on kuitenkin paljon annettavaa kansalle, jonka väestö ikääntyy kovaa vauhtia ja lasten ja nuorten hyvinvointi aiheuttaa huolta. (Moilanen 2004, 15–16.)

3.1 Mihin sukupolvityötä tarvitaan?

Ennen yhteiskunnan teollistumista vanhoja ihmisiä arvostettiin heidän kokemustietonsa ansiosta. Iäkkäät ihmiset neuvoivat nuorempiaan esimerkiksi maanviljelyssä tai lasten kasvatuksessa. Lisäksi vanhat ihmiset ylläpitivät yhteisön kulttuuria ja kiinteyttä sekä jatkumoa menneen ja tulevan välillä. Yhteiskunnan modernistumisen myötä ikäihmisten elämäkokemus ja viisaus menettivät merkitystään, kun tutkimustieto ja kirjaviisaus syrjäyttivät ne. Vanhuus alettiin nähdä elämänvaiheena, jossa irtaannutaan sosiaalisista rooleista ja yhteisöistä ja tilalle tulivat roolit, jotka eivät olleet enää niin arvostettuja. (Suomi 2003, 179–180.)

Sukupolvien välinen vuorovaikutus on ollut ajan saatossa ja on yhä edelleen merkittävä yhteisöä koossa pitävä voima (Rippstein 2008, 20). Sukupolvella ei välttämättä nykyään enää tarkoiteta ainoastaan tiettyä ikäpolvea, vaan yhteiskunnalliset murrokset tuottavat kokemusmaailmaltaan toisistaan erottuvia kokemuksellisia sukupolvia. Kokemuksellisia sukupolvia yhdistävät samat kokemukset, esimerkiksi sota-aika. (Suomi 2003, 179.)

Sukupolvityöllä tarkoitetaan työmuotoja, joiden tarkoituksena on lähentää sukupolvia toisiinsa ja vahvistaa nykyajan yhteisöllisyyttä. Nuoret ja vanhat voivat jakaa tietämystään, muistojaan ja elämäkokemustaan. Sukupolvityön avulla voidaan myös lieventää nuoruudesta ja vanhuudesta vallitsevia stereotypioita. (Moilanen 2004, 15–16.) Lisäksi Rippsteinin (2008, 21) mukaan sukupolvityöllä voitaisiin kenties paikata lasten ja lapsiperheiden heikkeneviä sosiaalisia verkostoja.

3.2 Sukupolvet kohtaavat

Sukupolvien välinen yhteys on oleellinen osa ihmisen elämää. Se rikastuttaa sekä lapsen että aikuisen elämää. Lapsi tarvitsee kasvunsa tueksi vanhempien sukupolvien tuomaa elämäkokemusta ja turvallisuuden tunnetta. Eläkeikäiset toimivat suvun, lähiyhteisön ja suomalaisen yhteiskunnan perinteiden välittäjinä lapsille. (Sukupolvet lapsuuden tukena... 2007, 5-6.)

Suomi (2003, 180) pohtii artikkelissaan sitä, kuinka sukupolvien välistä kohtaamista voitaisiin lisätä. Nykypäivänä ikääntyvät ihmiset keskitetään vanhainkoteihin ja lapset ja nuoret päiväkoteihin ja kouluihin. Sukupolvet ovat erillään myös asuinalueiden rakentumisen takia, sillä useimmiten lapsiperheet asuttavat kaupunkien lähiöitä, kun taas eläkeläiset muuttavat kaupunkien ydinkeskustoihin lähelle palveluja. Jotta sukupolvien välinen kohtaaminen olisi luonnollista, olisi kaupungissa oltava yhteisiä harrastusmahdollisuuksia ja sellaisia kohtaamispaikkoja, joissa sekä lapset ja nuoret että ikääntyvät viihtyisivät. Esimerkkinä tällaisista paikoista Suomi mainitsee puistot ja kirjakahvilat. Lisäksi hän esittää ehdotuksen siitä, että päiväkodit ja vanhainkodit sijaitsivat samoissa tiloissa, jotta lapset ja vanhukset voisivat olla luontevasti vuorovaikutuksessa keskenään päivittäin. Pelkät yhteiset tilat eivät välttämättä kuitenkaan takaa vuorovaikutusta, vaan näiden ryhmien välille on kehiteltävä yhteistä toimintaa, kuten ruokailut, ulkoilu tai piha-alueen hoito.

Rippstein (2008) on huomannut, että sukupolvia yhdistävää toimintaa on jo olemassa joissakin päiväkodeissa, kouluissa, seurakunnan päiväkerhoissa, perhekeskuksissa ja erilaisissa lapsiperheiden tapahtumissa ja retkillä. Tällaisen toiminnan lähtökohtana on mahdollistaa kiireetön yhdessäolo, toistensa kuunteleminen sekä iloinen ajanvietto. Yhteinen tekeminen ja toiminta voi olla lähes mitä vain: lapsille lukemista, yhdessä leikkimistä, leipomista, retkeilyä, askartelemista tai vain yhdessä oloa ja juttelemista.

Sukupolvia yhdistävää toimintaa voi järjestää monenlaisissa muissakin paikoissa luovuutta käyttäen. Sukupolvien välinen kohtaaminen onnistuu esimerkiksi lasten leikkikentästä kylä- tai kaupunkipihaksi muokatulla alueella, joita Suomeen on so-

vellettu jo vuosikymmenien ajan. Kaupunkipiha toimii eri sukupolvien yhteisenä kokoontumispaikkana, jolla voi leikkiä ja harrastaa liikuntaa. Lisäksi sen yhteydessä voi olla erilaisia palveluja, kuten kahvila ja ohjattua toimintaa niin leikki-ikäisille kuin kuntoliikkujuillekin. Kaupunkipihat mahdollistavat lasten ja ikä-ihmisten toisiinsa tutustumisen sekä yhteisen tekemisen, olivatpa he sitten sukua keskenään tai eivät. (Vanhala 2010, 38–39.)

4 ISOVANHEMMUUS

Jokaisella ihmisellä on tai on ollut isovanhemmat. Jotkut tosin eivät ehkä ole koskaan nähneet isovanhempiaan, koska he ovat kuolleet ennen lapsenlapsen syntymää, isovanhempien ja heidän lastensa välit ovat rikkoutuneet niin, ettei yhteyttä pidetä, tai välimatkat ovat muuten vain niin pitkiä, että vierailu olisi hyvin hankalaa. Monet lapset kuitenkin näkevät isovanhempiaan säännöllisesti ja viettävät aikaansa heidän kanssaan.

4.1 Isovanhemmaksi tuleminen

Kun lapsi syntyy, on se hänen vanhemmilleen, mutta myös isovanhemmilleen iso asia. Ensimmäisen lapsenlapsen syntymä antaa ihmiselle aivan uudenlaisen roolin; isovanhemman roolin. Ihmisten elämäntilanteet voivat olla hyvinkin erilaisia tullessaan isovanhemmiksi. Toiset ovat vielä keski-ikäisiä ja työelämässä, toiset taas jo eläkkeellä. Jotkut isovanhemmat ovat jo kauan toivoneet uutta tulokasta sukuun, osa taas ei ole niin lapsirakkaita, että lapsenlapsen takia jaksaisi kovasti ”hössöttää”. Isovanhemmuudesta voi tulla myös suoranainen kriisi, jos tuleva isovanhempi ei ole sinut ikänsä ja uuden roolinsa kanssa (Ijäs 2004, 22).

4.2 Isovanhemmuuden merkitys

Isovanhemmuus on arvokas asia erityisesti vanhemmuuden säilymisen kannalta. Se on merkityksellistä siksi, että lapsella on mahdollisuus hahmottaa oma paikkansa elämänkaareissa, tuntea olevansa osa jotakin suurempaa. Mummot ja vaarit ovat lastenlastensa kanssa leikkimällä ja hoitamalla heitä helpottaneet lapsiperheiden arkea ja samalla välittäneet tietoa siitä, minkälaista maailma oli ennen vanhaan. Lapsenlapset taas ovat pitäneet vanhemman polven nykyä mukana ja välittäneet tunnetta, että isovanhempia tarvitaan. (Rippstein 2008, 20.)

4.2.1 Isovanhemmuuden merkitys lapselle

Monille lapsille isovanhemmat ovat hyvin tärkeitä ja rakkaita. Kulttuurista riippuen isovanhemmat voidaan mieltää myös perheenjäseniksi, aivan kuten äiti ja isäkin mielletään. Isovanhemmilla voi olla suuri merkitys myös lapselle, joka ei ole koskaan tavannut heitä. Vanhempiansa kautta lapsi voi saada tietoa isovanhemmistaan; heidän elämästään, elämäntavoistaan, arvoistaan ja suvun perinteistä.

Aikaisemmin isovanhemmat olivat erityisesti perheen historian välittäjiä ja moraalisia malleja. Nykyään roolit ovat kuitenkin muuttuneet persoonallisemmiksi ja vaihtelevat isovanhempien ja lastenlasten omien persoonien mukaan. Isovanhemmat voivat olla lastenlapsille esimerkiksi leikkikavereita, tarinoiden kertojia, rakkauden antajia, tiedon ja neuvojen antajia ja moraalisten arvojen opettajia. (Kurki 2007, 137–138.)

Useimmiten isovanhemmat ovat leppoisampia ja kiireettömämpiä kuin lasten vanhemmat, sillä heillä esimerkiksi työpaineet ja huoli asuntovelasta alkavat olla taaksejäänyttä elämää. Heillä on aikaa olla aidosti läsnä lasten kanssa touhutessaan. Lapselle isovanhempien kanssa vietetty aika on tärkeä henkisen kasvun rakennusaine. Isovanhempien ansiosta lapsi voi kokea kuuluvansa johonkin suurempaan kokonaisuuteen ja saada itselleen juuret. (Järvinen 2008, 19.)

Lapsi tarvitsee tukiverkkoonsa aikuisia, jotka ovat aidosti kiinnostuneita ja kiitollisia hänestä. Lasta täytyy rakastaa ja antaa hänelle aikaa. Parhaimmillaan lapsenlapsen ja isovanhemman välinen suhde on vapaa ja iloinen, josta kumpikin osapuoli on onnellinen. (Ijäs 2006, 49.)

4.2.2 Isovanhemmuuden merkitys ikääntyvälle

Eläkeikää lähenevät ihmiset saattavat jo alkaa odottaa lapsenlapsia. Jotkut vanhemmat, erityisesti äidit, murehtivat omaa asemaansa omien lasten muutettua pois kotoa. Elämässä ei tunnu olevan sisältöä eikä itsellä tarkoitusta, kun asuu yksin tai puolison kanssa kaksin. Sen sijaan lapsenlapsen syntymä antaa elämälle

aivan uudenlaisen merkityksen, kun esimerkiksi lastenhoitokeikat täyttävät vapaaillat. (Taipale 2002, 42.)

Isovanhemmille lapsenlapsi on yleensä elämän suuri lahja. Lapsi tuo elämään iloa, tarkoitusta ja lohdutusta. (Ijäs 2004, 19–20.) Isovanhemmat saavat lapsenlapsilta myös rakkautta, inspiraatiota, jatkuvuuden tunnetta ja tulevaisuuden uskoa (Kurki 2007, 138). Isovanhemmaksi tuleminen on ihmeellinen kokemus, jolloin alkaa ikään kuin ”uusi kolmas elämä” (Arajärvi 1995, 6).

4.2.3 Isovanhemmuuden merkitys perheelle

Ensimmäisen lapsen syntymä on lapsen vanhemmille uusi, arjen mullistava ja ehkä hämmentäväkin asia. Isovanhemmat voivat tukea ja auttaa lapsiaan vanhemmuudessa antamalla sekä psyykkistä että käytännöllistä apua. (Kurki 2007, 140.) Isovanhemmat voivat myös auttaa perhettä esimerkiksi toimimalla lastenhoitajina, auttamalla arjen askareissa sekä tukemalla perhettä taloudellisesti. (Ijäs 2004, 58–64.)

5 VARAISOVANHEMMUUS

Varaisovanhemmalla tarkoitetaan isovanhempi-ikäistä henkilöä, joka toimii isovanhempana lapselle, joka ei ole hänen biologinen lapsenlapsensa. Varaisovanhempia voidaan kutsua myös sijaisisovanhemmiksi. Varaisovanhemmat voivat olla jonkin tietyn perheen tai lapsen isovanhempia tai toimia yhteisöllisinä isovanhempina esimerkiksi päiväkodissa, koulussa tai perhekahvilassa. Varaisovanhempia saatetaan kutsua myös esimerkiksi kylämummeiksi/-vaareiksi, kummimummeiksi/-vaareiksi sekä koulumummeiksi/-vaareiksi.

5.1 Varaisovanhemmuuden tarve

Luonnollinen sukupolvien välinen kohtaaminen toteutuu yleensä lastenlasten ja isovanhempien välisessä säännöllisessä vuorovaikutuksessa. Nykypäivänä kuitenkin ihmisten kiireisyys, muuttoliike ja moninaiset perhemuodot ovat johtaneet siihen, että tavallinen lastenlasten ja isovanhempien välinen kanssakäyminen on vaikeutunut. Isovanhempien kohtaaminen ei ole lapsille itsestäänselvyys esimerkiksi pitkien välimatkojen tai uusperheiden mukanaan tuomien monimutkaisten sukulaisuussuhteiden takia. (Kylämummit ja -vaarit [viitattu 5.4.2010].) Nykyään on myös mahdollista, että isovanhemmilla ei ole aikaa tai halua jakaa vapaa-aikaansa lastenlastensa kanssa, sillä työ, harrastukset ja ystävät voivat täyttää seniori-ikäisen elämän (Rippstein 2008, 20).

Keskusteltaessa isovanhemmudesta, painottuu nykyään yhä enemmän ajatus siitä, että se voidaan käsittää muunakin kuin biologisena isovanhemmuutena. Yhteisöllisessä isovanhemmudessa ja varaisovanhemmuudessa korostetaan sukupolvien välistä vuorovaikutusta lasten ja isovanhempi-ikäisten välillä. (Rippstein 2008, 20.)

5.2 Vapaaehtoisesti varaisovanhempi

Kaikilla lapsilla ei ole omia biologisia isovanhempia tai syystä tai toisesta lapsilla ei ole mahdollisuutta viettää heidän kanssaan aikaa (Sukupolvet lapsuuden tukena 2007, 5-6). Nykyään myös yhä harvemmasta eläkeikäisestä tulee isovanhempi, sillä lapsiperheiden osuus kaikista perheistä vähenee jatkuvasti (Grahnen 2009, 17). Tilastokeskuksen mukaan vuonna 2008 40 % 35-vuotiaista suomalaismiehistä oli lapsettomia. 35-vuotiaista suomalaisnaisista lapsettomia oli joka neljäs. Kun lapsettomien osuus väestöstä kasvaa, kasvaa myös lapsenlapsettomien osuus. (Leivonniemi 2010, 49.) Monelle isovanhemmudesta haaveilevalle omien aikuisten lasten kyvyttömyys tai haluttomuus saada lapsia on katkera paikka. (Grahnen 2009, 17.)

Marin (2002, 113) pohtii, jäävätkö lapsenlapsettomat eläkeikäiset isovanhemmuiden ilojen ja surujen ulkopuolelle. Hän esittää ratkaisuksi esimerkiksi yhteisöllistä isovanhemmuutta. Tällä hän tarkoittaa sitä, että isovanhempi-iässä olevat ottavat vastuuta nuoremmista sukupolvista riippumatta siitä, ovatko he keskenään sukua vai eivät. Yhteisöllinen isovanhemmuus toteutuu nykyään esimerkiksi Suomessakin yhä suosituimmaksi käyvässä ikääntyvien ihmisten vapaaehtoistoiminnassa. Vapaaehtoistoimijat voivat olla muun muassa kummimummoja, kylämummeja ja -vaareja, varaisovanhempia ja kouluvaareja (Rippstein 2008, 20).

Päiväkodeissa, kouluissa ja harrastuspiireissä kaivataan isovanhempi-ikäisiä hoitamaan isovanhemman tehtävää, leikkimään, lukemaan satuja ja välittämään perinteitä. Sukupolvien ketju voi toteutua monella tavalla, ei pelkästään biologisen isovanhemmuiden kautta. Oleellisinta varaisovanhemmuidessa on oikeanlainen asenne sekä ennen kaikkea rakkaus ja välittäminen. (Ijäs 2006, 55–56.)

Rippstein (2008, 21) pohtii, mikä saa isovanhempi-ikäisen ryhtymään yhteisölliseksi isovanhemmaksi lapsille, jotka eivät ole omia biologisia lapsenlapsia. Syyt voivat olla paljolti samoja kuin mihin tahansa vapaaehtoistoimintaan ryhtyessä. Tärkeää on halu auttaa toisia. Vapaaehtoistoiminnassa mukanaolo laajentaa ihmisen lähiverkostoa. Lisäksi toiminnassa voi hyödyntää omaa erityisosaamista ja

elämäkokemusta sekä jakaa kulttuuriperintöä. Yhteisöllinen isovanhemmuus myös lujittaa yhteisöön kuulumisen tunnetta, tuo ryhtiä eläkeikäisen arkeen ja voimistaa arjessa jaksamista. ”Onkin todettu, että vapaaehtoistoimintana yhteisöllinen isovanhemmuus on arjen eliksiiriä iloisella mielellä maustettuna” (Rippstein 2008, 21). Lisäksi kuten muuhunkin vapaaehtoistoimintaan myös varaisovanhemmaksi ryhtymiseen voi ikä-ihmisillä olla mitä erilaisimpia henkilökohtaisia syitä.

5.3 Varaisovanhemmuus rakentaa yhteiskuntaa

Koska perheiden lähiverkostot ovat supistuneet, yhteisöllisyyttä tarvitaan (Sukupolvet lapsuuden tukena 2007, 5-6). Yhteisöllinen isovanhemmuus kasvattaa sosiaalista pääomaa ja luo mahdollisuuden dialogiselle vuorovaikutukselle (Rippstein 2008, 21). Se voi myös lisätä ikääntyvien arvostusta yhteiskunnassamme, sekä luoda uusia tukiverkostoja eri ikäryhmien välille. Varaisovanhempien kautta lapset saavat myös kokea kuuluvansa sukupolvien ketjuun. (Suomi 2003, 181–182.)

Reinikainen (2007, 214–215) on myös havainnut yhteisöllisen isovanhemmuuden tärkeäksi. Hän puhuu henkisestä ja yhteisöllisestä isovanhemmuudesta, joka soisi lapsenlapsettomillekin senioreille laajemmat mahdollisuudet vaikuttaa. Reinikainen painottaa, että ”mummonkammarien” perustamisen lisäksi yhteisöllisessä isovanhemmuudessa on kyse perusasenteen muuttamisesta. Hänestä iäkkäillä ihmisillä on paljon osaamista sekä tietotaitoa jaettavaksi muille, ja hyvin toimiva yhteisö tarvitsee kaikenikäisiä ihmisiä.

Rippstein (2008, 21) on sitä mieltä, että yhteisöllinen isovanhemmuus rakentaa yhteiskuntaa sosiaalisen ja moraalisen pääoman turvin. Yksinkertaisimmillaan se onnistuu mahdollistamalla eri-ikäisten yhdessä toimiminen. Tämä ei ole kallista, mutta onnistuakseen vaatii arkisten toimintojen uudelleen organisointia.

6 MANNERHEIMIN LASTENSUOJELULIITON KYLÄMUMMI JA -VAARI -TOIMINTA

Mannerheimin Lastensuojeluliitto on Suomen suurin lastensuojelujärjestö, joka kehittää ja vahvistaa lapsuutta suojelevaa kasvatuskulttuuria. Se edistää lapsiperheiden hyvinvointia tarjoamalla vertaistukea ja osallistumismahdollisuuksia eri elämäntilanteissa. (Tietoa MLL:sta [viitattu 29.10.2010].)

Mannerheimin Lastensuojeluliiton Kylämummi ja -vaari -toiminta on toimiva esimerkki sukupolvityöstä, joka lähentää sukupolvia toisiinsa ja vahvistaa nykyajan yhteisöllisyyttä. Kylämummit ja -vaarit eivät ole tiettyjen lasten varaisovanhempia, vaan he toimivat yhteisöllisinä isovanhempina esimerkiksi päiväkodin, koulun tai perhekahvilan lapsiryhmille.

6.1 Kylämummi ja -vaari -toiminnan synty

Mannerheimin Lastensuojeluliitto on huomionnut sen, että lähitulevaisuudessa ikääntyvien määrä Suomessa lisääntyy. Suuret ikäluokat ovat jäämässä eläkkeelle ja heillä on käytössään vielä paljon voimavaroja ja vuosien varrella karttunutta osaamista. Näitä voimavaroja sekä osaamista voitaisiin hyödyntää muun muassa lasten ja nuorten parissa tehtävän työn hyväksi. Mannerheimin Lastensuojeluliitto on ottanut tulevaisuuden haasteeksi sukupolvien välisen toiminnan kehittämisen. Kylämummi ja -vaari -toiminta luo oivallisia tilaisuuksia sukupolvien väliselle kohtaamiselle. Se antaa myös hyvän perustan yhteiselle kasvatustuella sekä kasvatuskumppanuudelle. (Sukupolvet lapsuuden tukena... 2007, 6.)

Sukupolvien välinen yhteys rikastuttaa sekä lapsen että aikuisen elämää. Mannerheimin Lastensuojeluliitto pyrkii Kylämummi ja -vaari -toiminnallaan lisäämään sukupolvien välistä vuorovaikutusta ja tuomaan iloa sekä pienille että isoille. (Kylämummit ja -vaarit [viitattu 5.4.2010].)

Mannerheimin Lastensuojeluliitto kehitti ja kokeili sukupolvien välistä toimintaa Pohjois-Savossa, Varsinais-Suomessa ja Keski-Suomessa vuosina 2003–2005. Toimintaan osallistuneita isovanhempia kutsuttiin varaisovanhemmiksi, varamummeiksi ja -vaareiksi. He toimivat muun muassa perhekahviloissa, päiväkodeissa ja kerhoissa. Kokeilun jälkeen havaittiin, että tällaiselle yhteisölliselle isovanhemmustoiminnaalle olisi tarvetta laajemminkin. (Sukupolvet lapsuuden tukena... 2007, 9.)

6.2 Kylämummi ja -vaari -toiminnan tarkoitus

Kylämummi ja -vaari -toiminnasta hyötyvät niin lapsi, vanhempi kuin kylämummi tai -vaari. Lapset saavat varaisovanhemmasta rinnalleen yhden turvallisen aikuisen lisää, jolta löytyy aikaa ja elämäkokemusta jaettavaksi. Lapsen vanhemmat saavat tukea omaan vanhemmuuteensa, ja varaisovanhempi löytää arkeensa uutta merkitystä, mikä lisää kokonaisvaltaista hyvinvointia. (Kylämummit ja -vaarit [viitattu 5.4.2010].)

Kylämummi ja -vaari -toiminnassa painotetaan sukupolvien välistä kohtaamista ja ei-biologisen isovanhemmuuden merkitystä. Lapsenlapsettomat eläkeikäiset pääsevät kokemaan isovanhemmuutta ja sen tuottamaa elämänrikkautta. Kylämummit ja -vaarit ovat vapaaehtoistyöstä kiinnostuneita, luotettavia henkilöitä, jotka haluavat viettää aikaansa lasten parissa. He ovat tärkeitä aikuisia niin lapselle kuin koko perheellekin. (Sukupolvet lapsuuden tukena... 2007, 6-8.)

Kylämummi ja -vaari -toiminnan tavoite sukupolvien välisen kanssa käymisen lisäämisen ohella on tukea hyvää lapsuutta vahvistamalla sukupolvien välistä ketjua. Lisäksi toiminnan ansioista voidaan siirtää kulttuuriperintöä sukupolvelta toiselle, luoda senioreille mahdollisuus tehdä antoisaa vapaaehtoistyötä sekä lisätä alueellista yhteisöllisyyttä ja yhteisvastuuta lapsista. (Sukupolvet lapsuuden tukena... 2007, 9.)

6.3 Kylämummi ja -vaari -toiminnan edut

Sukupolvet lapsuuden tukena: Opas Kylämummi ja -vaari -toiminnan käynnistämiseen (2007, 10) -oppaassa listataan monia kylämummi ja -vaari -toiminnan etuja. Toiminta mahdollistaa sukupolvien välisen kanssakäymisen sekä antaa lapsille mahdollisuuden tutustua vanhempiin ihmisiin. Varaisovanhemmasta lapsi saa turvaverkkoonsa yhden tärkeän aikuisen lisää. Toiminta tuo iloa lasten elämään ja lapset saavat tietoa siitä, kuinka ”ennen vanhaan” elettiin. Kylämummi ja -vaari -toiminta myös edistää niin lapsen kuin aikuisenkin hyvinvointia.

Eläkeikäiselle Kylämummi ja -vaari -toiminta lisää elämän mielekkyyttä ja edistää mielenterveyttä. Lasten kanssa touhutessa kylämummi tai -vaari pysyy virkeänä ja saa tilaisuuksia oppia uusia asioita. Kylämummi ja -vaari -toiminnan myötä eläkeikäisen sosiaalinen verkosto laajenee, kun hän tutustuu uusiin perheisiin ja tapaa vertaisiaan; muita kylämummeja ja -vaareja. Toiminta säätelee myös kylämummin tai -vaarin ajankäyttöä ja ehkäisee yksinäisyyden tunnetta. (Sukupolvet lapsuuden tukena... 2007, 10.)

Kylämummi ja -vaari -toiminnan myötä kaupunkien alueellinen yhteisöllisyys voi lisääntyä sekä perheiden sosiaaliset verkostot laajentua. Kylämummit ja -vaarit virkistävät myös Mannerheimin Lastensuojeluliiton paikallisyhdistysten toimintaa, kun lasten ja lasten vanhempien lisäksi paikallisyhdistyksissä toimivat myös eläkeikäiset. (Sukupolvet lapsuuden tukena... 2007, 10.)

6.4 Esimerkkejä kylämummi ja -vaari -toiminnasta

Kylämummi ja -vaari -toimintaa järjestetään ympäri Suomea Mannerheimin Lastensuojeluliiton piirijärjestöissä. Kylämummit ja -vaarit voivat toimia esimerkiksi perhekahviloissa, päiväkodeissa, kouluissa ja kerhoissa apuna arjessa jakaen tietoaan ja taitojaan. Piirijärjestöissä toimivista kylämummeista ja -vaareista on julkaistu viime vuosina lukuisia lehtiartikkeleita. Seuraavaksi kuvaan muutaman esimerkin avulla, millaista kylämummi ja -vaari -toiminta voi käytännössä olla.

6.4.1 Kylämummina päiväkodissa

Hyvinkäällä toimii seitsemän kylämummi ja yksi kylävaari. Yksi kylämummeista on 62-vuotias Irma Komi, joka käy Kenttäkadun päiväkodissa kerran viikossa kolmen tunnin ajan antamassa aikaansa lapsille. Hän painottaa, että ei ole päiväkodissa töissä, vaan on lasten käytettävissä ja tarjoaa heille sylin sekä aikaa. Komi pitää tärkeänä toimintaan sitoutumista, sillä lasten odotuksia ei saa pettää. Kylämummi onkin aina odotettu vieras Kenttäkadun päiväkodissa. (Pärssinen 2008, 19–20.)

Komi päätyi kylämummiksi, koska halusi sairaanhoitajan työstä eläkkeelle jäätyään tehdä vapaaehtoistyötä lasten parissa. Kenttäkadun päiväkotiin hänen oli helppo mennä, sillä hänen omat poikansa olivat aikoinaan olleet samaisessa päiväkodissa hoidossa. Komi kertoo kylämummina toimimisen olevan antoisaa. Hänestä toiminnan tärkeimpiä asioita ovat ilo ja yhteisöllisyys. Hän kertoo, että lasten kanssa toimiessa jaettu ilo tuplaantuu ja murhe puolittuu, kylämummit ja -vaarit saavat uusia kokemuksia, ja lapset oppivat, että kaiken ikäisiä tarvitaan.

Komin mukaan lapset antavat myös voimaa kylämummin tai -vaarin arkeen, ja vanhuuden vaivat unohtuvat. Hän rohkaisee muitakin ikäisiään ryhtymään kylämummiksi tai -vaariksi. Hänestä kuka tahansa pystyy siihen, kunhan vain pitää lapsista. Toiminnassa saa olla oma itsensä ja tehdä lasten kanssa sellaisia asioita, jotka itse kokee mielekkäänä. (Pärssinen 2008, 21–22.)

6.4.2 Kylävaarina koulussa

Oulussa Pöllönkankaan koululla toimii Mannerheimin Lastensuojeluliiton kylävaari Martti Agge. Laivan kokkina ennen työskennellyt eläkeläinen vierailee Pöllönkankaan 5a- ja b-luokilla 1-3 kertaa kuukaudessa. Käynneillään hän toimii opettajan apuna oppitunneilla tuoden oman mausteensa tuntien kulkuun esimerkiksi kertomalla tarinoita. (Skyttä 2010, 21.)

Agge aloitti vuonna 2008 kylävaarina, koska hän halusi eläkkeelle jäätyään täyttää elämänsä mielekkäällä tavalla. Kylävaarina toimimisen hän on kokenut hyvin rikastuttavana. Hän tuntee myös kuuluvansa porukkaan ja olevansa tarpeellinen. Agge on sitä mieltä, että yhteisöllisyyttä ja kylä kasvattaa -periaatetta tulisi arvostaa nykyistä enemmän. (Skyttä 2010, 21.)

6.4.3 Kylämummina perhekahvilassa

Helena Rutanen toimii kylämummina Vaajakosken perhekahvilassa. Hän käy viikoittain lukemassa satuja, potkimassa palloa ja leikkimässä lasten kanssa. Rutanen kertoo käyvänsä mielellään kerran viikossa leikkimässä lasten kanssa, sillä omia lapsenlapsia hänellä ei vielä ole. Hän kuvaa kylämummina olemista vapaaehtoistoiminnaksi, jossa lapset saavat leikkiä ”isoäidin” kanssa. (Helenasta tuli aito kylämummi 2007, 7.)

Kylämummi ja -vaari -toiminnalla pyritään tukemaan asuinalueiden yhteisyyttä ja rakentamaan kaupunkeihin kyläyhteisöä muistuttava verkosto, jossa lapsen olisi turvallista kasvaa. Rutanen kertoo, että kadulla tulee vastaan tuttuja lapsia, joita hän aina tervehtii. Hän myös toteaa, että voisi hoitaa lapsia perhekahvilan ulkopuolellakin ja siten helpottaa vanhempien töitä sekä mahdollistaa heille hengähdystauon. Rutanen painottaa kylämummien ja -vaarien vaitiolovelvollisuutta. Hän kertoo, että kylillä ei juoruilla toisten asioista, vaan työtä tehdään lasten ja vanhempien avuksi. (Helenasta tuli aito kylämummi 2007, 7.)

7 TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT

7.1 Tutkimuksen tavoite

Opinnäytetyöni tavoitteena oli käynnistää Seinäjoella kylämummi ja -vaari -toiminta osaksi Mannerheimin Lastensuojeluliiton Seinäjoen paikallisyhdistyksen toimintaa. Tutkimukseni tarkoitus oli selvittää, miksi seniori-ikäiset ryhtyvät kylämummeiksi ja -vaareiksi ja mitä hyötyä he kokevat toiminnasta olevan itselleen ja lapsille. Lisäksi pyrin havainnollisesti kuvaamaan, millaista Porinatuvasa alkanut kylämummi ja -vaari -toiminta voi olla. Tutkimukseni empiria koostuu tutkimuspäiväkirjasta, jota pidin koko opinnäytetyöprosessini ajan, sekä havainnoinnista, jota suoritin Porinatuvasa kerroilla, jolloin kaksi seniori-ikäistä naista toimivat kylämummeina. Tutkimukseeni haastattelin myös näitä kahta kylämummiä. Lisäksi kyselin Porinatuvasa olleilta lasten vanhemmilta heidän mielipiteitään käynnistyneestä kylämummi ja -vaari -toiminnasta.

Syksyn 2009 aikana pohdin aihetta opinnäytetyölleni. Isovanhemmuus ja varaisovanhemmuus olivat aiheita, jotka kiinnostivat minua. Olin kuullut Mannerheimin Lastensuojeluliiton kylämummeista ja -vaareista, jotka toimivat ympäri Suomea yhteisöllisinä varaisovanhempina. Otin yhteyttä Mannerheimin Lastensuojeluliiton Pohjanmaan piirin kylämummi ja -vaari -toiminnan yhteyshenkilöön ja häneltä sain selville, että Seinäjoen seudulla ei vielä ole tällaista toimintaa. Hän kehotti kääntymään Seinäjoen paikallisyhdistyksen puoleen, sillä kylämummi ja -vaari -toiminta olisi varmasti tarpeellista tällä seudulla. Seinäjoen paikallisyhdistyksessä oltiin hyvin kiinnostuneita kylämummi ja -vaari -toiminnasta ja he olivat valmiita pyrkimään aloittaa toiminta Seinäjoella. Minun lisäkseni toiminnan käynnistämisen otti vastuulleen Seinäjoen paikallisyhdistyksen sihteeri.

Opinnäytetyöni oli kehittämistyö, jonka tarkoituksena oli kehittää ja käynnistää Seinäjoelle kylämummi ja -vaari -toimintaa. Kehittämistyö on tiettyjen toimintaperiaatteiden ja toimintojen tarkoituksellista muuttamista. Sillä pyritään tulokseen, joka on aikaisempaa parempi tai tehokkaampi. Kehittämistyön lopputulos voi kuitenkin

olla epävarma, sillä kehittämistoimien ohella toimintaympäristössä tapahtuu sellaisia muutoksia, joihin kehittämistyössä mukana olevat henkilöt eivät voi vaikuttaa. (Kirjonen 2009, 117–118.)

Kehittämismenetelmät ovat risteämiskohta, jossa tutkimus ja kehittäminen kohtaavat. Toimintatutkimus on yksi tällainen risteämispaikka. Toimintatutkimuksen piirteitä ovat muutokseen pyrkiminen, käytäntöihin suuntautuminen ja tutkittavien osallistuminen. (Seppänen-Järvelä 2009, 24.)

7.2 Toimintatutkimus tutkimuksellisena lähestymistapana

Tein opinnäytetyöni toimintatutkimuksellisena työnä. Toimintatutkimuksen tarkoitus on tuottaa tietoa käytännön kehittämiseksi. Se tutkii ihmisten toimintaa ja samalla kehittää käytäntöjä paremmaksi. Toimintatutkimus keskittyy lähinnä sosiaaliseen toimintaan, joka perustuu vuorovaikutukseen eli ihmiset kohdistavat toimintansa toisiin ihmisiin tai huomioivat heidät toiminnassaan. Opinnäytetyössäni kehitin Seinäjoelle kylänummi ja -vaari -toimintaa, joka osaltaan monipuolistaa Mannerheimin Lastensuojeluliiton Seinäjoen paikallisyhdistyksen toimintaa. (Heikkinen 2007, 16–17.)

Toimintatutkimus on usein tutkimus- ja kehittämisprojekti, joka on ajallisesti rajattu. Siinä kokeillaan ja suunnitellaan uusia toimintatapoja. Kehittämistyö edellyttää usein yhteistyötä muiden ihmisten kanssa, mikä sen sijaan vaatii ihmisten keskinäisen vuorovaikutuksen ja yhteistoiminnan parantamista. Kylänummi ja -vaari -toiminnan käynnistämisestä kanssani vastasivat Seinäjoen paikallisyhdistyksen sihteeri ja hallitus. Pidimme joitakin yhteisiä tapaamisia ja lisäksi olimme yhteydessä puhelimitse tai sähköpostitse. Toiminnan käynnistämiseen varaamamme aika oli rajallinen. Aloitimme toiminnan suunnittelun kevättalvella 2010 ja aikatauluttimme käynnistämisen siten, että syksyllä 2010 kylänummi ja -vaari -toiminta pyörittäisi käyntiin. (Heikkinen 2007, 16–17.)

Toimintatutkimuksessa toimintatutkija osallistuu tutkimaansa toimintaan ja tekee tutkimuskohteeseensa väliintulon eli intervention, jonka avulla pyritään tarkoitukselliseen muutokseen. Toimintatutkija on aktiivinen toimija sekä vaikuttaja. Toimintatutkimuksen avulla tutkija yrittää valaa uskoa ihmisten omiin kykyihin sekä toimintamahdollisuuksiin eli hän pyrkii voimaannuttamaan ja valtauttamaan muita ihmisiä. Kylämummi ja -vaari -toiminnalla pyrimme tuomaan jotakin uutta Mannerheimin Lastensuojeluliiton Seinäjoen paikallisyhdistyksen toimintaan. Pohdimme, että toiminta antaa iloa ja hyötyä niin lapsille, heidän vanhemmilleen kuin kylämummeille ja -vaareillekin. Lisäksi ajattelimme, että kylämummeina ja -vaareina toimiessaan seniorit voivat tuntea itsensä tärkeiksi ja tarpeellisiksi yhteiskunnan jäseniksi. (Heikkinen 2007, 19–20.)

Toimintatutkijan tärkeimpiä tiedonkeruu menetelmiä ovat osallistuva havainnointi, havainnoinnin pohjalta kirjoitettu tutkimuspäiväkirja ja haastattelu (Huovinen & Rovio 2007, 104).

Opinnäytetyöni tutkimusaineisto koostuu tutkimuspäiväkirjasta, kahden kylämummin toiminnan havainnoinnista sekä heidän haastatteluista. Tutkimuspäiväkirjaan tutkija voi tallentaa omia havaintojaan sekä tutkimukseen osallistuneiden kanssa käytyjä keskusteluja. Siihen kootaan myös tietoa tutkimuksen etenemisestä, tunnelmista, palautetta, yhteenvetoja ja vaikkapa hämmennyksen aiheita. Päiväkirjan avulla tutkija voi jäsentää ajatuksiaan. Itselleni tutkimuspäiväkirjan pitäminen oli todella tärkeää, sillä kehittämishanke sijoittui niin pitkälle aikavälille, että sen alkuvaiheita olisi ollut mahdotonta muistaa ulkoa näin jälkikäteen. (Huovinen & Rovio 2007, 106–107.)

Havainnoimalla tutkija pyrkii ymmärtämään ja kuvaamaan analyttisesti tutkimuskohdettaan. Hän voi havainnoida tutkimuskohdettaan ikään kuin tarkkailemalla sen ulkopuolelta tai hän voi olla täysin mukana toiminnassa ja havainnoida toimintaa siitä näkökulmasta. Havainnoinnin valitsin tutkimusmenetelmäksi, koska sen avulla saa tietoa sellaisista asioista, joita ei haastatteluissa tule välttämättä esille. Porinatuovassa lapset olivat niin nuoria, ettei heidän haastatteleminensa ollut mahdollista. Havainnointi oli hyvä keino seurata lasten suhtautumista kylämummeihin. (Huovinen & Rovio 2007, 106.)

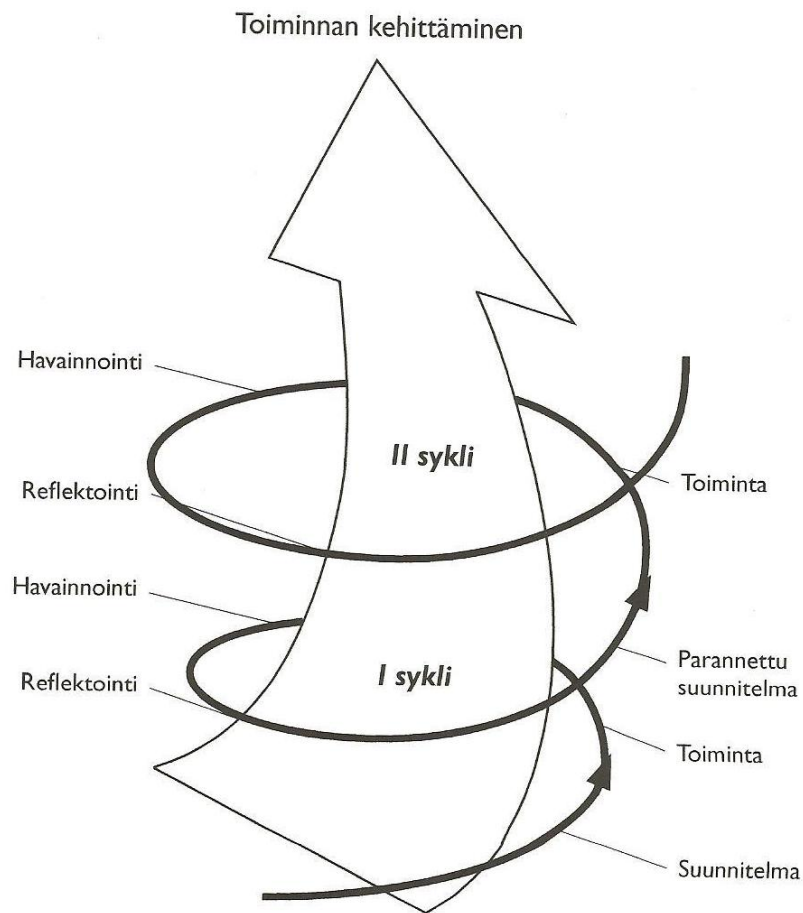
Haastattelun avulla tutkija voi selventää ja syventää kenttätöön aikana syntyneitä havaintojaan. Tutkimushaastattelu voi olla lomake-, teema- tai avoin haastattelu. Toimintatutkimuksessa käytetään erityisesti teemahaastattelua, jossa edetään tutkijan etukäteen valitsemien aihepiirien eli teema-alueiden varassa. (Huovinen & Rovio 2007, 109–110.) Haastattelin kylämummeja Porinatuovassa ennen kuin he alkoivat toimia lasten kanssa sekä sen jälkeen. Haastatteluni oli tyypiltään teemahaastattelu, sillä minulla ei ollut kiinteästi muotoiltuja kysymyksiä ja esittämisjärjestystä vaan haastattelurunko, jossa oli keskeiset teemat. Teemoja olivat kylämummien aikaisemmat kokemukset lasten kanssa toimimisesta, syyt ryhtyä kylämummeiksi, heidän odotuksensa toiminnalta sekä toiminnan hyödyt lapsille. Kylämummina toimimisen jälkeen kyselin heidän kokemuksiaan kylämummina toimimisesta. Pysin siihen, että haastattelu olisi rento ja vapaamuotoinen, enkä siksi nauhoittanut haastatteluja, vaan tein samalla muistiinpanoja kylämummien vastauksista. Haastattelujen avulla sain lisätietoa kylämummeista sekä pystyin selventämään tekemiäni havaintoja.

7.3 Toimintatutkimuksen eteneminen

Toimintatutkimus voidaan havainnollistaa syklinä, johon kuuluu neljä vaihetta; suunnittelu, toiminta, havainnointi ja reflektointi. Suunnittelu ja toiminta kuuluvat konstruoivaan vaiheeseen, jossa toiminta on tulevaisuuteen suuntaavaa. Havainnointi ja reflektointi sen sijaan kuuluvat rekonstruoivaan vaiheeseen, jossa ikään kuin palataan alkuun ja luodaan pohjaa uudelle syklille. (Heikkinen, Rovio & Kiilakoski 2007, 78–79.)

Toimintatutkimuksen syklin vaiheet liittyvät välillä tiivistikin toisiinsa. Kuviossa 1. on kuvattu, kuinka ne seuraavat toinen toistaan spiraalimaisesti. Todellisuudessa suunnittelu-, toiminta- ja reflektointivaihe saattavat lomittua niin ettei vaihteita voi erottaa toisistaan. Toimintatutkimukselle on olennaista, että kun ensimmäinen sykli on arviointi vaiheessa se luo pohjan uudelle syklille. Eli tutkimus laajenee entisestään ja alkuperäinen tutkimusaihe synnyttää uusia tutkimusaiheita ja -kysymyksiä.

Siksi tutkijan on tärkeää rajata oma tutkimusaiheensa, ettei tutkimus paisu loppujen lopuksi aivan valtavaksi. (Heikkinen, Rovio & Kiilakoski 2007, 80.)

Kuvio 1. Toimintatutkimuksen spiraali. (Heikkinen, Rovio & Kiilakoski 2007, 81.)

8 KYLÄMUMMI JA -VAARI -TOIMINNAN KÄYNNISTÄMINEN JA TUTKIMUSTULOKSET

8.1 Suunnittelu

Toimintatutkimuksen suunnitteluvaiheessa tutkija määrittelee tutkimuskysymyksen, johon hän lähtee hakemaan vastauksia. Lisäksi hän suunnittelee kenttätöitä ja tutustuu aihealueensa kirjallisuuteen. (Huovinen & Rovio 2007, 96–97.) Opinnäytetyössäni tutkimuskysymykset tarkentuivat sitä mukaa, mitä pidemmälle kehittämishankkeen eteni. Aihealueeni kirjallisuuteen tutustuin kevään 2010 aikana kirjoittaessani opinnäytetyöni teoriaosuutta. Kenttätöitä suunnittelin jo keväällä, mutta se tarkentui lopulliseen muotoonsa vasta alkusyksyn 2010 aikana. Suunnittelu on hyvin tärkeä vaihe tutkimusprosessia, sillä ilman sitä tutkija voi ajautua hankaluuksiin.

Toimintatutkimuksen suunnitteluvaiheessa tulee huomioida tutkimuksen kulkuun oleellisesti vaikuttavat seikat, kuten tutkimuskohteen löytäminen, aikataulutus ja aineiston hankinta ja sen hyödyntäminen (Huovinen & Rovio 2007, 96–97). Kehittämishankkeen alkoi helmikuussa 2010 ensimmäisellä palaverilla Mannerheimin Lastensuojeluliiton Seinäjoen paikallisyhdistyksen kanssa. Paikalla oli lisäkseni yhdistyksen puheenjohtaja, sihteeri ja yksi yhdistyksen jäsen. Suunnittelimme toiminnan käynnistämistä. Mikä olisi hankkeen aikataulu? Mistä löytäisimme kylämummeja ja -vaareja ja kuinka tiedottaisimme toiminnasta? Päätimme, että lähestymme paikallisia eläkeläisjärjestöjä ja pyydämme heitä tiedottamaan alkavasta toiminnasta jäsenilleen. Lisäksi sovimme, että itse kerromme kylämummi ja -vaari-toiminnasta ystäville ja tuttaville ja pyrimme siten levittämään sanaa ja etsimään potentiaalisia kylämummeja ja -vaareja. Suunnittelimme aloittavamme varsinaisen toiminnan syksyllä 2010, jotta kesälomareissut ja muut kesämenot eivät häiritse toimintaa. Lisäksi päätimme tilata Mannerheimin Lastensuojeluliitolta kylämummi ja -vaari -toiminnasta kertovia esitteitä, joita voisi jakaa toiminnasta kiinnostuneille sekä vihkosen *Sukupolvet lapsuuden tukena: opas kylämummi ja -vaari -toiminnan käynnistämiseen*, josta voisimme saada neuvoja ja vinkkejä toiminnan käynnistä-

miseen.

Suunnitelmaa tehdessä tutkija valitsee menetelmän/menetelmät, joita aikoo käyttää tutkimuksessaan (Huovinen & Rovio 2007, 96–97). Koska toteutin opinnäytetyöni toimintatutkimuksellisenä työnä, tutkimusmenetelmikseni valikoituivat tutkimuspäiväkirja, havainnointi ja haastattelu.

Muutama eläkeläisjärjestö, joihin olimme olleet yhteydessä, lupasi välittää sanaa jäsenilleen alkavasta toiminnastamme ja laittaa informaatioita kylämummi ja -vaari -toiminnasta Internetsivuilleen. Eräästä eläkeläisjärjestöstä otettiin meihin yhteyttä ja pyydettiin meitä heidän kevätkokoukseensa esittelemään kylämummi ja -vaari -toimintaa. Huhtikuussa 2010 kävimme siis tässä kokouksessa kertomassa syksyllä alkavasta toiminnasta. Kuulijoita paikalla oli noin 30. Tilaisuudessa oli muutakin ohjelmaa, joten emme pitäneet pitkiä puheita, vaan esittelimme itsemme ja kerroimme kylämummi ja -vaari -toiminnasta tietoiskutyypistä. Kuvailimme kuulijoille toiminnan tarkoitusta ja esimerkkejä siitä, missä ja millä tavoin kylämummit ja -vaarit voivat toimia sekä kerroimme toiminnan käynnistämisen alustavasta aikataulusta. Tietoiskumme lopuksi laitoimme kiertämään nimilistan, johon toiminnasta kiinnostuneet saivat laittaa yhteystietonsa meidän myöhempää yhteydenottoa varten. Siltä varata, että kuulijoiden kiinnostus toimintaa kohtaan heräisi vasta myöhemmin, jaoimme lisäksi kaikille osallistujille lapun (LIITE 1.), josta löytyivät yhteystietomme sekä Internet-osoite Mannerheimin Lastensuojeluliiton kylämummi ja -vaari -toiminnasta kertovalle sivustolle. Tilaisuuden aikana kolme aktiivista järjestön jäsentä kiinnostui toiminnasta ja ilmoittautui halukkaaksi kylämummiksi/-vaariksi. Muiden eläkeläisjärjestöjen kautta emme löytäneet kylämummi ja -vaari -toiminnasta kiinnostuneita henkilöitä. Erään Mannerheimin Lastensuojeluliiton Seinäjoen paikallisyhdistyksen jäsenen kautta saimme vielä yhden potentiaalisen kylämummiehdokkaan yhteystiedot. Päätimme pyytää myös häntä mukaan syksyllä alkavaan toimintaan.

Kun olimme löytäneet joitakin kylämummi ja -vaari -toiminnasta kiinnostuneita senioreita, aloimme tarkemmin suunnitella toiminnan muotoa, paikkaa ja kestoja. Seinäjoen paikallisyhdistyksen puheenjohtajan ja sihteerin kanssa tulimme siihen

tulokseen, että kylämummit ja -vaarit voisivat toimia Seinäjoen paikallisyhdistyksen Lastenkamarilla pidettävissä Porinatuissa.

Porinatupa on perhekahvila, jonne vanhemmat alle kouluikäisine lapsineen koontuvat maanantaisin aamupäivällä kahden tunnin ajaksi. Siellä lapset saavat leikkiä vapaasti keskenään ja vanhemmat voivat kahvikupin äärellä vaihtaa kuulumisia ja kysellä toisiltaan vaikkapa lastenkasvatusneuvoja. Paikalla on myös Lastenkamarin työntekijä, jonka toimenkuva Porinatuvan aikaan on lähinnä huolehtia kahvipöydän antimista. Porinatuvan kävijämäärä vaihtelee viikoittain, mutta keskimäärin siellä on paikalla 5-10 lasta vanhempineen. Suunnittelimme, että Porinatuissa ei joka kerta olisi paikalla kylämummi tai -vaaria, vaan esimerkiksi noin kerran kuukaudessa siellä yksi tai useampi kylämummi tai -vaari. Tällöin kylämummeja ja -vaareja ei työllistettäisi liikaa eikä heidän tarvitsisi luopua muista menoistaan ja harrastuksistaan tämän toiminnan vuoksi.

Hyvästäkin suunnitelmasta huolimatta, tutkimusprosessi on kuitenkin osittain ennalta arvaamatonta, joten tutkijan on hyvä varautua suunnitelman muutoksiin (Huovinen & Rovio 2007, 96–97). Elokuun lopussa 2010 olimme yhteydessä kolmeen eläkeläisjärjestön kautta kylämummiksi ilmoittautuneeseen henkilöön. Sovimme tapaavamme syyskuussa ja pohtivamme yhdessä, mikä olisi heille mieluisin muoto toimia kylämummina tai -vaarina. Syyskuussa saimme kokea tutkimusprosessin ennalta arvaamattomuuden, sillä eläkeläisjärjestön kautta löytämämme kaksi kylämummiä ilmoittivat ehtivänsä aloittaa toiminnan vasta marraskuussa muista harrastuskiireistään johtuen, kolmatta kylämummiä emme enää saaneet kiinni puhelimitse ja Seinäjoen paikallisyhdistyksen jäsenen kautta tavoittamamme henkilö ei halunnutkaan lähteä toimintaan mukaan. Aikataulutuksemme mukaan meidän pitäisi saada kylämummi ja -vaari -toiminta pyörimään syys-lokakuussa 2010, jotta ehtisin saada opinnäytetyöhöni riittävästi empiriaa.

Olimme siis palanneet alkuun, toimintatutkimuksen syklin suunnitteluvaiheeseen. Tällöin alkoi jo tuntua, että emme millään ehdi aloittaa toimintaa ennen marraskuuta, eikä opinnäytetyöni siis valmistuisi ajallaan. Meidän täytyi alkaa etsiä lisää kylämummeja ja -vaareja, jotka voisivat aloittaa toiminnan vain muutaman viikon ”va-

roitusajalla”.

Onneksemme Seinäjoen paikallisyhdistyksen hallituksen kautta oli vielä tiedossa potentiaalisiksi kylämummiksi tai -vaariksi muutama ”tutun tuttu”, joita päätimme kysyä toimintaan mukaan. Syyskuun 2010 loppupuolella löytyikin toiminnasta kiinnostunut eläkkeellä oleva pariskunta, jotka olivat halukkaita kokeilemaan kylämummina ja -vaarina toimimista. Lisäksi syyskuussa Seinäjoen paikallisyhdistykselle oli ilmoittautunut eräs eläkkeellä oleva nainen, joka halusi tulla Lastenkamarille Porinatupaan lukemaan lapsille satuja. Hänestä siis saimme yhden kylämummin lisää.

Kylämummi Raija (nimi muutettu) on seniori-ikäinen isoäiti, jolle lasten kanssa touhuaminen on ennestään tuttua. Hän on käynyt aikaisemminkin lastenkamarilla, muissa perhekahviloissa ja päiväkodeissa lukemassa satuja lapsille. Hän oli lupautunut satujen lukijaksi lastenkamarille jo aikaisemmin, mutta kuultuaan kylämummi ja -vaari -toiminnasta, sanoi, että häntäkin voi nimittää kylämummiksi. Kylämummin yksi toimenkuvahan voi olla juuri satujen lukeminen.

Raijalle mieluisa tapa toimia kylämummina on lukea satuja lapsille. Hän itse innostui satujen lukemisesta silloin, kun hänen omat lapsensa olivat pieniä. Innostus on säilynyt ja siksi hän nykyäänkin käy monessa paikassa lukemassa kirjoja monelle eri kuulijakunnalle. Kysyttäessä toiminnan odotuksista Raija sanoo, ettei niinkään odota itselleen mitään, mutta toivoo, että lukuhetkistä lapset saavat pienen virityksen siihen, mitä kaikkea sadut voivat merkitä. Hän toteaa, että lapsena kuultujen satujen kautta nämä tulevaisuuden nuoret ja aikuiset voivat saada innostuksen kirjojen maailmaan.

Kaarina ja Pentti (nimet muutettu) ovat eläkkeellä oleva pariskunta, jotka lupautuivat kylämummiksi ja -vaariksi Porinatupaan syksyllä 2010. Heille tällainen toiminta oli aivan uutta, joten aluksi tapasin heidät kolmenkeskisesti ja kerroin kylämummi ja -vaari -toiminnasta ja sen tarkoituksesta sekä vastailin pariskunnan kysymyksiin. Tapasimme Seinäjoen paikallisyhdistyksen Lastenkamarilla, että paikka, jossa Porinatupa pidetään, tulisi heille tutuksi. Tapaamisen lopuksi sovimme,

että Kaarina ja Pentti tulevat Porinatupaan kylämummiksi ja -vaariksi lokakuun 2010 loppupuolella.

Lokakuun lopussa Porinatupaan saapuikin vain Kaarina kylämummiksi, sillä Pentti oli sairastunut eikä päässyt tulemaan. Vaikka tutkimuksestani vähenikin näin yksi haastateltava, en antanut sen häiritä tämänkertaista havainnointiani. Alkuperäisen suunnitelmani mukaan haastattelin aluksi Kaarinaa ennen kuin hän ryhtyi leikkimään lasten kanssa.

Kaarinalle lasten kanssa touhuaminen oli tuttua puuhaa, sillä hänellä itsellään on neljä lastenlasta, joista yhtä hän on eläkkeelle jäätyään hoitanut aivan kokopäiväisesti lapsenlapsen ollessa pieni. Kylämummiksi Kaarina päätyi tuttavan suostuttelun kautta. Tuttava oli kertonut Kaarinalle alkavasta toiminnasta ja Kaarina päätti kokeilla kylämummina toimimista.

Kylämummina toimiessaan Kaarina odotti tutustuvansa paikalla oleviin lapsiin. Hän kertoi, että voisi mieluusti lukea esimerkiksi satuja lapsille. Hän myös pohti, että voisi jonakin kertana yhdessä miehensä Pentin kanssa tuoda Porinatupaan erilaisia vanhoja esineitä ja leluja ja esitellä ja kertoa niistä lapsille eli toimia ikään kuin perinteensiirtäjinä. Alkuhaastattelun lopuksi Kaarina myönsi hieman jännittävänsä sitä, kuinka lapset häneen suhtautuvat.

8.2 Toiminta ja havainnointi

Toimintatutkimuksen kenttätöössä tutkija seuraa osallistujien työskentelyä ja reflektoi havaitsemaansa. Toimintavaiheessa hän joutuu tietoisesti tasapainottelemaan osallistumisen ja vetäytymisen välillä. Tutkija eläytyy osallistujien kokemuksiin, mutta on samalla etäinen ja samastumiskokemusta ja tutkimustilannetta neutraalisti. (Huovinen & Rovio 2007, 101–102.)

Toiminnan aikana tutkija havainnoi käynnissä olevaa toimintaa ja kerää siitä havaintoaineistoa (Heikkinen, Rovio & Kiilakoski 2007, 79). Tutkija kirjaa havaintonsa

muistiin heti tai jälkeenpäin. Tutkija voi lisäksi myös nauhoittaa tai videoida tapah-
tumia, jolloin aineistoja voidaan analysoida sellaisenaan ja niitä voidaan hyödyntää
havainnoinnin ja muistin tukena. (Huovinen & Rovio 2007, 106.)

Kylämummien aloittaessa toimimaan lasten kanssa, suoritin havainnointia tarkkai-
lemalla ulkopuolelta heidän toimintaansa. Istuin pöydän ääressä kuulo- ja katse-
etäisyyden päässä kylämummeista ja lapsista. Minulla oli mukana muistiin-
panovälineet, jotta pystyin heti kirjaamaan ylös tekemäni huomiot ja havainnot.
Täysin ulkopuoliseksi toiminnasta en kuitenkaan pystynyt vetäytymään, sillä kes-
ken leikin joku lapsista saattoi esimerkiksi tulla tuomaan minulle jonkin lelun tai
heittää pallon. Tällöin osallistuin hetkeksi lapsen leikkiin antamatta sen kuitenkaan
haitata tutkimustani.

Raija tuli kylämummiksi Porinatupaan lokakuussa 2010. Tällä kerralla paikalla 5
äitiä ja 7 lasta. Nuorin lapsista oli vain muutaman kuukauden ikäinen ja vanhin
noin 3-vuotias, mutta suurin osa lapsista oli 1-2 -vuotiaita. Osa lapsista oli Raijalle
entuudestaan tuttuja, sille lapset olivat käyneet kuuntelemassa muuallakin Raijan
lukemia satuja.

Raija aloitti toiminnan leikkimällä lasten kanssa ja jututtamalla heitä. Sitten hän va-
litsi sohvanurkkauksen lukuhetkeen ja kutsui lapsia sohvalle istumaan. Itse hän is-
tui lapsia vasta päätä jalkaralla. Aluksi viisi lapsista tuli kuuntelemaan satuja joko
yksin tai äidin seurassa. Raijalla oli itsellään mukana useampi satukirja. Hän piti
kirjaa käsissään siten, että lapset pystyivät koko ajan näkemään kirjan kuvat.
Huomasin, että lapset seurasivat tarkkaan kirjan kuvia Raijan lukiessa satua
eteenpäin.

Satuhetken aikana kaikki lapset eivät jaksaneet keskittyä koko aikaa, vaan kävivät
välillä leikkimässä jotain muuta palaten hetken kuluttua takaisin sohvalle. Raija ei
antanut lasten kuljeskelun haitata, vaan jatkoi kirjan lukemista lopuille kuuntelijoil-
le.

Kirjaa lukiessaan Raija osallisti lapsia muun muassa kyselemällä heiltä, mitä kirjan kuvissa on ja mitä niissä tapahtuu sekä pyysi näyttämään, miten sadun eläimet kävelevät. Tämä piti lasten mielenkiinnon yllä. Joihinkin kysymyksiin lapset eivät osanneet vastata, eivätkä lapset osanneet tai rohjenneet matkia eläinten kävelytyylejä. Raijan havaitessa, että lasten osallistaminen ei toimi, hän valitsi seuraavaksi sadun, jota lapset saivat vain kuunnella.

Kun Raija aikoi päättää satuhetken, yksi lapsista kävi hakemassa vielä yhden kirjan, jonka halusi luettavan. Satuhetki kesti lähes 40 minuuttia. Muutama lapsista jaksoi kuunnella satuja koko ajan ja he selvästi nauttivat niistä.

Kaarinan ollessa kylämummina, hän kävi aluksi esittäytymässä lasten äideille heidän saapuessaan Porinatupaan. Tällä kerralla Porinatuovassa oli seitsemän lasta, joiden iät vaihtelivat yhden ja viiden vuoden välillä. Kaarina alkoi tutustua lapsiin leikkimällä heidän kanssaan. Pääsääntöisesti lapset leikkivät joko yksistään tai pareittain. Muutama lapsista piirteli ja osa leikki erilaisilla leluilla.

Kaarina osallistui vuorotellen kaikkien leikkeihin. Lapset eivät ihmetelleet Kaarinan läsnäoloa, vaan suhtautuivat hänen hyvin luontevasti ja ujostelematta. He ottivat hänet mukaan leikkeihinsä kantamalla kylämummille muun muassa erilaisia leluja.

Kaarina kertoi lapsille, että hänellä oli joitakin satukirjoja mukanaan. Eräs lapsista halusikin kylämummin lukevan heille satua, ja niinpä Kaarina kokosi halukkaat lapset pienen pöytäryhmän ääreen satua kuuntelemaan. Pöydän ympärille kerääntyi neljä lasta. Loput halusivat jatkaa omia leikkejään. Kaarina aloitti sadun lukemisen. Hän ei kuitenkaan ehtinyt lukemaan kovinkaan paljoa, kun nuorimpien lasten keskittymiskyky herpaantui ja he lähtivät omiin leikkeihinsä. Kohta leikit alkoivat kiinnostaa muitakin lapsia ja he siirtyivät pöydän äärestä lelujen pariin. Kun Kaarina huomasi, että lapset eivät jaksaneetkaan kuunnella satua, hän jätti kirjan lukemisen sikseen ja siirtyi lasten pariin. Vaikka sadun lukeminen ei oikein onnistunutkaan, Kaarina ei antanut sen haitata toimintaa.

Kaksi tuntia vierähti melko nopeasti Kaarinan leikkiessä lasten kanssa. Välillä hän kävi vaihtamassa pari sanaa lasten vanhempien kanssa, mutta pääsääntöisesti vietti aikaa lasten kanssa. Kaarinan tapa olla ja leikkiä lasten kanssa oli hyvin luonnollinen ja lapset viihtyivät hyvin kylämummin seurassa.

8.3 Reflektointi ja tutkimustulokset

Arviointi on tärkeä osa toimintatutkimuksen sykliä. Reflektio käynnistää seuraavan tutkimussyklin, koska uuden kehittäminen perustuu aikaisemman toiminnan reflektioon. Toiminnan arviointi tuottaa ymmärrystä, jonka pohjalta suunnitellaan uusia toiminta- ja tutkimustapoja. Samalla voidaan kehittää menetelmiä, ajattelutapoja ja teorioita. Tutkimushankkeen pohjalta voi syntyä jopa uusi tutkimuskysymys. (Heikkinen & Syrjälä 2007,154.)

Kehittämishankkeeni arvioijina itseni lisäksi toimivat kylämummit sekä lasten vanhemmat. Kylämummit saivat kertoa omista syistään ryhtyä kylämummiksi sekä arvioida, mitä hyötyä tästä toiminnasta on heille itselleen ja Porinatuvasa käyville lapsille. Lasten vanhemmat saivat arvioida kylämummi ja -vaari -toiminnan tuottamia hyötyjä niin lapsille kuin Porinatuvallekin. Itse arvioin kehittämishankettani kokonaisuutena, sen eri vaiheita sekä tutkimuskysymyksiini saamiani vastauksia. Seuraavaksi esittelen ja arvioin opinnäytetyöni tuloksia.

8.3.1 Kylämummi ja -vaari -toiminnan käynnistyminen

Opinnäytetyöni tavoite oli käynnistää Seinäjoelle kylämummi ja -vaari -toiminta osaksi Mannerheimin Lastensuojeluliiton Seinäjoen paikallisyhdistyksen toimintaa. Toiminnan käynnistyminen onnistui lokakuussa 2010, kun Porinatuvasa ryhtyi käymään kaksi kylämummiä.

Kehittämisprosessin suunnitteluvaihe alkoi jo vuoden 2010 alussa ja kesti syksyyn saakka. Ajanjaksona se oli siis pitkä ja sisälsi monia vaiheita. Toiminnan suunnittelusta vastasi minun lisäksi pääasiassa vain Seinäjoen paikallisyhdistyksen sih-

teeri. Suunnittelu oli melko haastavaa ja vei aikaa, sillä toiminnan käynnistäminen oli meille kummallekin uutta. Olimme tilanneet Mannerheimin Lastensuojeluliitolta vihkosen *Sukupolvet lapsuuden tukena: opas kylä mummi ja -vaari -toiminnan käynnistämiseen*, josta saimme neuvoja ja vinkkejä toiminnan suunnitteluun ja käynnistämiseen. Oman haasteensa suunnitteluun toi se, että minulla oli samaan aikaan menossa melko työllistävä harjoittelujakso. Suunnittelu eteni kuitenkin pikkuhiljaa.

Keväällä 2010 oli aika ryhtyä etsimään kylä mummeja ja -vaareja. Vaikka otimme yhteyttä moniin eläkeläisjärjestöihin ja pyrimme siten tavoittamaan suuren joukon senioreita, löysimme vain muutaman toiminnasta kiinnostuneen. Nämä muutamat kiinnostuneet olivat toki arvokkaita toiminnan käynnistymisen kannalta, mutta olimme odottaneet ehkä vähän suurempaa joukkoa. Pohdimme kuitenkin, että kylä mummeja ja -vaareja saattaisi löytyä lisää sitten, kun toiminta olisi käynnistynyt ja sana siitä lähtisi leviämään.

Kylä mummi ja -vaari -toiminta käynnistyi lopulta syksyllä 2010. Porinatupa osoitautui paikkana hyväksi kylä mummi toimintaympäristöksi. Se on hyvä siksi, että siellä ovat paikalla myös lasten vanhemmat ja Lastenkamarin työntekijä. Tällöin kylä mummi ei tarvitse olla yksin vastuussa lapsista, vaan myös vanhemmat ovat katsomassa lastensa perään.

Kun Kaarina ja Raija saapuivat kylä mummeiksi Porinatupaan, tein heille pienen alkuhaastattelun. Minulla oli valmiiksi mietittynä joitakin aiheita ja kysymyksiä, joita heiltä kyselin. Haastattelut sujuivat mukavasti ja sain niistä tärkeää materiaalia tutkimukseeni.

Raija ja Kaarina toimivat kylä mummeina mielestäni oikein hyvin. Kumpikin toimi lasten kanssa hyvin luontevasti ja heidän otteistaan huomasin kyllä, että heillä on aiempaa kokemusta lasten kanssa touhuamisesta. Vaikka heidän lukutuokionsa eivät aivan suunnitelmien mukaan menneetkään, kylä mummit eivät tästä hätkähtäneet, vaan ottivat tilanteen haltuun muuttamalla suunnitelmiaan.

Kylämummien toiminnan havainnointi oli mielenkiintoista. Muistiinpanovälineiden avulla pystyin kirjaamaan ylös kaikki oleelliset huomiot. Oli antoisaa huomata lasten viihtyvän hyvin kylämummien seurassa. Myös kylämmut näyttivät iloitsevan lasten parissa olemisesta, sillä lapset omalla aitoudellaan ja spontaanisuudellaan olivat hyvin viihdyttäviä.

8.3.2 Syyt ryhtyä kylämummiksi sekä toiminnan merkitys kylämummille

Raijalle kirjojen lukeminen on ollut aina mieleistä. Kun hänen omat lapsensa olivat pieniä, Raija luki heille paljon satuja. Lasten kasvettua isoiksi kiinnostus satuihin ja lasten tarinoihin säilyi yhä. Eläkkeelle jäätyään Raija ryhtyi vapaaehtoistoimintana lukemaan satuja lapsille. Hän kiertää lukemassa muun muassa päiväkodeissa ja perhekahviloissa. Syksyllä 2010 hän halusi tarjota myös Porinatuvasa käyville lapsille mahdollisuuden satujen kuunteluun. Kysyessäni, mitä Raija itse odottaa toiminnalta, hän sanoi, ettei niinkään itselleen odota mitään, vaan toivoo, että hänellä on jotain annettavaa lapsille.

Kaarina kuuli kylämmi ja -vaari -toiminnasta tuttavaltaan, joka toimii Seinäjoen paikallisyhdistyksen hallituksessa. Tuttava suosittelee Kaarinalle toimintaa. Kaarinan kiinnostus heräsi ja hän päätti kokeilla, millaista kylämummina toiminen on. Kaarina viihtyy lasten seurassa, sillä hänellä itsellään on neljä lastenlasta, joita tapaa säännöllisesti. Hän pitää siitä, että lapset ovat niin aitoja ja välittömiä. Kylämummina toimimiselta hän ei vielä osannut odottaa muuta kuin, että tutustuisi Porinatuvasa käyviin lapsiin. Hän kertoi hieman jännittävänsä, mutta toivoi lasten ottavan hänet hyvin vastaan.

8.3.3 Kylämmi ja -vaari -toiminnan hyöty lapsille

Raijalle itselleen kirjat ja sadut ovat tärkeitä. Hän toivoi, että satuja kuunnellessaan myös lapset saavat pienen virityksen siitä, mitä kaikkea sadut ja tarinat voivat merkitä ja antaa. Satujen avulla lapsia voi innostaa kirjojen maailmaan. Raija uskoi, että lapsena saatu innostus voi jatkua nuoruudessa ja aikuisuudessa hyvänä lukuharrastuksena.

Kaarina kertoi, että kylämummina toimiessaan hän voi jakaa lapsille iäkkään ihmisen tietoa ja elämäkokemusta ja toimia ikään kuin perinteen siirtäjänä. Hän pohti, että joskus hän voisi kertoa lapsille vaikkapa omista lapsuuden muistoistaan. Kaarinan mukaan tämä toki edellyttää sitä, että Porinatuvan lapset ovat sen verran isoja, että ymmärtävät ja jaksavat kuunnella kylämummin kertomusta. Hän sanoo myös, että hänellä on aikaa olla ja tehdä lasten kanssa. Hän voi olla aidosti läsnä touhutessaan lasten kanssa Porinatuvalle.

Kysyessäni lasten vanhempien mielipiteitä kylämummi ja -vaari -toiminnan hyödyistä he aluksi miettivät hetken. Eräs äiti kertoi, että normaalisti melko äänekkäät ja vilkkaat lapset voivat hetkeksi rauhoittua Porinatuvalle silloin, kun kylämummi ryhtyy esimerkiksi lukemaan mielenkiintoista satua. Yksi vanhemmista totesi, että on mukava, kun kylämummit lukevat lapsille satuja. Hän kertoi oman lapsensa rakastavan satujen kuuntelemista, mutta kertoi myös, että hänellä itsellään ei ole kotona aikaa lukea satuja niin paljon kuin lapsi jaksaisi kuunnella.

Monet vanhemmista miettivät, että kylämummi ja -vaari -toiminnasta on varmasti hyötyä etenkin sellaisille lapsille ja perheille, joilla ei ole isovanhempia tai jotka näkevät heitä harvoin. Vanhempien mielestä kylämummit ja -vaarit voivat tuoda mukavaa vaihtelua Porinatuvaan, sillä tavallisesti siellä ei ole mitään erityistä ohjelmaa, vaan lapset saavat vapaasti leikkiä keskenään.

8.3.4 Kylämummi ja -vaari -toiminnan hyöty Seinäjoen paikallisyhdistykselle ja Porinatuvalle

Kylämummit toivat vaihtelua Porinatuvaan. Perinteisesti lapset leikkivät siellä keskenään ja vanhemmat jutusteleivat pöydän ääressä välillä lasten leikkeihin osallistuen. Kylämummit olivat Porinatuvalle juuri lapsia varten ja heillä oli aikaa olla aidosti läsnä lasten kanssa. Kylämummeilla ja -vaareilla on omien halujensa ja kykijensä mukaan mahdollisuus järjestää Porinatuvalle erilaista ohjelmaa, mikä rikastuttaa Porinatuvan ja koko Mannerheimin Lastensuojeluliiton Seinäjoen paikallisyhdistyksen toimintaa. Yksi äideistä totesikin, että lapsia on ehkä enemmän paikalla silloin, kun tiedetään, että kylämummi on tulossa. Esimerkiksi silloin, kun Rai-

ja oli tulossa lukemaan satuja, Porinatupaan saapui paikalle perheitä, jotka eivät tavallisesti kovin usein siellä käy.

8.4 Kylämummi ja -vaari -toiminnan tulevaisuus

Kylämummi ja -vaari -toiminnan jatkuvuus ainakin lähitulevaisuudessa on turvattu. Raija kertoi tulevansa Porinatupaan kylämummiksi ainakin marras- ja joulukuussa. Kaarina puolestaan lupasi miettiä, milloin he tulisivat seuraavan kerran yhdessä miehensä Pentin kanssa Porinatupaan.

Tiedossamme on myös uusia kylämummeja. Eläkeläisjärjestön kautta löytämämme kaksi seniori-ikäistä naista kävivät marraskuun alussa tutustumassa kylämummi ja -vaari -toimintaan ja he aloittavat kylämummeina toimimisen marras-joulukuussa 2010. Ollessani heihin yhteydessä he kertoivat, että heillä on tiedossa myös muutama tuttu, jotka saattaisivat olla kiinnostuneita kylämummina ja -vaarina toimimisesta.

Kehittämisosuuttani loppupuolella Seinäjoen paikallisyhdistyksen sihteeri suunnittelei ryhtyvänsä toimimaan eräänlaisena kylämummi ja -vaari -toiminnan vastuuphenkilönä. Hän kertoi, että tällöin hän voisi vastata toiminnan jatkuvuudesta ja mahdollisesti uusien kylämummien ja -vaarien hankkimisesta. Hän pohti, että voisi myös silloin tällöin järjestää kylämummeille ja -vaareille vertaistapaamisia, joissa varaisovanhemmat voisivat vaihtaa kokemuksiaan lasten kanssa toimimisesta.

Tulevaisuudessa, kun kylämummi ja -vaari -toiminta on vakiinnuttanut paikkansa Seinäjoen paikallisyhdistyksen toiminnassa, kylämummit ja -vaarit voisivat toimia muuallakin kuin Porinatuvassa. Esimerkiksi kesäisin he voisivat toimia leikkikentillä ja puistoissa lasten parissa. Seinäjoen paikallisyhdistys voisi myös kehittää yhteistyötä jonkin päiväkodin kanssa, jolloin kylämummit ja -vaarit voisivat käydä siellä tuomassa vaihtelua päiväkodin arkeen. Tällaisen verkostoitumisen myötä saattaisi myös löytyä uusia kylämummi ja -vaari -toiminnasta kiinnostuneita henkilöitä.

9 JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyön tavoitteeni oli käynnistää Seinäjoelle kylämummi ja -vaari -toimintaa. Toiminnan käynnistämien alkoi suunnittelulla. Muista opiskelukiireistä huolimatta suunnittelu sujui ja edistyi aikataulun mukaisesti. Toiminnan käynnistäminen yksin olisi ollut melko mahdotonta, joten onneksi minulla oli tukenani Seinäjoen paikallisyhdistyksen sihteeri ja muu hallitus. Yhteiset palaverit ja yhteydenpito sähköpostitse heidän kanssaan veivät suunnittelua eteenpäin.

Kylämummien ja -vaarien rekrytoinnissa päätimme hyödyntää paikallisia eläkeläisjärjestöjä. Kylämummi ja -vaari -toiminnasta kiinnostuneet henkilöt löytyivät siitä eläkeläisjärjestöstä, jonka kevätkokouksessa kävimme paikallisyhdistyksen sihteerin kanssa henkilökohtaisesti kertomassa alkavasta toiminnasta. Eläkeläisjärjestöistä, jotka itse lupasivat välittää sanaa jäsenilleen tai laittaa ilmoituksen alkavasta toiminnasta Internetsivuilleen, ei löytynyt yhtään kylämummi ja -vaari -toiminnasta kiinnostunutta henkilöä. Syynä tähän voi olla se, että näiden järjestöjen jäseniä toiminta ei sattunut kiinnostamaan. Toinen syy voi kuitenkin olla se, että emme saaneet mahdollisuutta käydä henkilökohtaisesti kertomassa toiminnasta. Pitämämme tietoisku eläkeläisjärjestön kokouksessa kun oli kuitenkin paljon kattavampi kuin pieni ilmoitus Internetsivuilla.

Eläkeläisjärjestöjen lisäksi olisimme voineet käyttää kylämummien ja -vaarien rekrytointiin muitakin tahoja. Pohdimme muun muassa lehtijutun tekoa, mutta totesimme sen vaativan aikaa ja rahaa. Päädyimme siihen, että löytämiemme kylämummien avulla saisimme toiminnan käyntiin ja kun sana siitä leviäisi, löytyisi kylämummeja ja -vaareja todennäköisesti lisää. Emme kuitenkaan osanneet odottaa, että kylämummeiksi lupautuneet henkilöt eivät voisikaan aloittaa toimintaa suunnittelemaamme aikataulun mukaan. Tällaista tilannetta varten meillä olisi ollut hyvä olla paljon enemmän kylämummeja ja -vaareja tiedossa. Lopulta kuitenkin kävi niin, että kaksi ensimmäisenä aloittanutta kylämummiä löytyivät vähän sattumalta tuttavien kautta. Ja näillä kylämummeilla oli puolestaan tiedossa muutamia tuttavien kautta he voisivat kysyä toimintaan mukaan. Parhaimmaksi tavaksi löytää kylämum-

meja ja -vaareja osoittautuikin siis sanan levittäminen senioreiden sosiaalisia verkostoja hyödyntäen.

Raija ja Kaarina toimivat kylämummeina onnistuneesti. Kummankin kohdalla lasten satutuokiot tosin eivät menneet ehkä ihan niin kuin he olivat suunnitelleet. Tämä johtui paljolti siitä, että kummallakin kerralla suurin osa Porinatuvasa olleista lapsista oli melko nuoria. 1- ja 2-vuotiaat eivät jaksaneet keskittyä kovin pitkäksi aikaa satujen kuunteluun. Lisäksi sadut, joissa lasten piti esimerkiksi matkia eläinten ääniä, eivät oikein toimineet nuorimpien kohdalla. Kylämummit eivät kuitenkaan etukäteen voineet tietää, minkä ikäisiä lapsia Porinatupaan tulee, sillä toiminta on kaikille avointa, eikä perheiden tarvitse ilmoittautua sinne etukäteen. Raija ja Kaarina osoittivat kuitenkin olevansa valmiita suunnitelmien muutoksiin ja toimimaan lasten ehdoilla.

Tutkimustani varten ehdin haastatella vain kahta kylämummiä, sillä Pentti ei sairastumisensa vuoksi päässytkään tulemaan kylävaariksi, ja kaksi muuta kylämummiä pääsevät aloittamaan toiminnan muista kiireistään johtuen vasta marraskuussa. Tämä osoitti sen, että hyvinkään suunniteltu aikataulu ei aina ole pitävä, vaan inhimilliset esteet voivat pakottaa aikataulun ja suunnitelmien muutoksiin.

Syyt ryhtyä kylämummiksi voivat olla mitä erilaisimpia. Kylämummit voivat myös odottaa toiminnalta eri asioita. Luvuissa 6.2 ja 6.3 on mainittuna syitä ryhtyä kylämummiksi sekä toiminnasta seniorille koituvia hyötyjä. Kylämummi ja -vaari -toiminnan avulla seniori voi esimerkiksi tehdä antoisaa vapaaehtoistyötä, löytää arkeensa uutta merkitystä ja mielekkyyttä sekä laajentaa sosiaalista verkostoaan. Raijan ja Kaarinan mainitsemat syyt ja hyödyt poikkesivat jonkin verran näistä. Raija koki kylämummina toimimisen hyödyttävän ennemminkin lapsia kuin häntä itseään. Kaarina sen sijaan koki, että aluksi hän pääsee tutustumaan uusiin lapsiin. Varsinkin Kaarinan kohdalla poikkeamat voivat johtua siitä, että hän ehkä ajatteli vain tämän yhden toimintakerran hyötyä. Jotta toiminnasta olisi hyötyä seniorin sosiaaliselle ja psyykkiselle hyvinvoinnille, täytyy kylämummina tai -vaarina toimimisen olla pitkäkestoisempaa, jolloin esimerkiksi lapset ja heidän vanhemmat tulevat tutuiksi.

Suorittamistani haastatteluista ja havainnoinneista nousi esille monia etuja ja hyötyjä, joita kylämummi ja -vaari -toiminnasta on lapsille. Raija innostaa lapsia kirjojen maailmaan kertoi lukemalla satuja. Kaarina sen sijaan voi jakaa lapsille iäkään ihmisen tietoa ja elämäkokemusta sekä toimia perinteen siirtäjänä kertomalla lapsille vaikkapa omista lapsuuden muistoistaan. Lapsille Kaarina on kylämummi, jolla on aikaa olla aidosti läsnä heidän kanssaan.

Kylämummi ja -vaari -toiminnasta voi olla hyötyä lapsille ja perheille, joilla ei ole biologisia isovanhempia läsnä arjessa. Tämä hyöty ei välttämättä näy heti toiminnan alettua, vaan vaatii kylämummilta tai -vaarilta ja perheiltä tutustumista toisiinsa. Ensimmäisillä tapaamiskerroilla kylämummi tai -vaari on lapselle ehkä enemmänkin leikkikaveri kuin varaisovanhempi. Ajan myötä hänestä toivottavasti kuitenkin tulee osa lapsen ja perheen turvaverkostoa.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto pyrkii kylämummi ja -vaari -toiminnalla luomaan tilaisuuksia sukupolvien väliselle kohtaamiselle, yhteiselle kasvatusvastuulle ja kasvatuskumppanuudelle. Toiminnalla pyritään myös lisäämään alueellista yhteisöllisyyttä. Porinatuvasa sukupolvien välinen kohtaaminen toteutui, mutta varsinaisen yhteisöllisyyden kehittyminen ja kasvatuskumppanuuden muodostuminen vie luultavasti enemmän aikaa. Varaisovanhempien ja perheiden on opittava tuntemaan toisensa paremmin luottamussuhteen syntymiseksi, mikä luo pohjan yhteisöllisyyden muodostumiselle.

Kylämummi ja -vaari -toiminnan käynnistyminen rikastuttaa Mannerheimin Lastensuojeluliiton Seinäjoen paikallisyhdistyksen toimintaa ja tuo vaihtelua Porinatuvaan. Toiminta käynnistyi muutamalla kylämummilla, mutta toivottavasti heitä tulee tulevaisuudessa lisää ja mukaan uskaltautuu vaarejakin. Tulevaisuuden haasteeksi Seinäjoen paikallisyhdistykselle jää kylämummi ja -vaari -toiminnan juurruttaminen osaksi pysyvää toimintaa. Kuten kaikista vapaaehtoistyöntekijöistä, kylämummeista ja -vaareistakin on pidettävä hyvää huolta ja muistettava kiittää heitä heidän arvokkaasta työstään. Tällä voidaan osaltaan pyrkiä takaamaan kylämummien ja -vaarien motivaatio toimia lasten ja perheiden hyväksi.

10 POHDINTA

Opinnäytetyön suorittaminen kehittämishankkeena oli mielenkiintoista ja haastavaa. Aihe oli itselleni erittäin mieluinen alusta asti, mikä motivoi työskentelemään tavoitetta, kylämummi ja -vaari -toiminnan käynnistymistä kohti. Toiminnan käynnistäminen oli haastavaa, koska etenkin suunnitteluvaihe vaati paljon työtä ja yhteydenottoja eri tahoihin, kuten Seinäjoen paikallisyhdistyksessä toimiviin henkilöihin sekä eläkeläisjärjestöihin.

Aineiston keruumenetelminä käytin tutkimuspäiväkirjaa, havainnointia ja haastattelua. Menetelmät olivat minusta hyödyllisiä ja tärkeitä tutkimukseni kannalta. Useamman menetelmän käyttö oli tärkeää, jotta pystyin tarkastelemaan ja tutkimaan kehittämisprosessiani monipuolisesti.

Kylämummi ja -vaari -toiminta käynnistyi pienten vastoinikäymisten takia aikataulusta hieman myöhässä. Tämän takia ehdin haastatella ja havainnoida tutkimustani varten vain kahta kylämummiä. En siis saanut tutkimukseeni niin paljon empiiristä aineistoa kuin olin etukäteen suunnitellut. Kahden kylämummin haastattelun ja toiminnan havainnoinnin pohjalta ei voi tehdä kovin pitäviä johtopäätöksiä siitä, miksi seniori-ikäiset ryhtyvät kylämummeiksi ja -vaareiksi ja mitä hyötyä he kokevat toiminnasta olevan itselleen ja lapsille. Haastatteluista nousi kuitenkin esille osittain samoja syitä ja hyötyjä, joita mainittiin aihetta käsittelevässä kirjallisuudessa.

Kun kylämummi ja -vaari -toiminta on vakiinnuttanut paikkansa Seinäjoen paikallisyhdistyksen toiminnassa, olisi mielenkiintoista tietää, kuinka kylämummit ja -vaarit sekä lasten vanhemmat silloin kokevat toiminnan merkityksen. Jatkotutkimuksena voisi esimerkiksi haastatella näitä kahta kylämummina aloittanutta senioria, kun he olisivat toimineet kylämummeina pitemmän aikaa. Tutkimuksessa voisi selvittää, ovatko kylämummien kokemukset toiminnan hyödyistä muuttuneet ja ovatko he saaneet kylämummina toimimisesta jotain hyötyä itselleen. Tutkimuksessa voisi tarkastella tarkemmin myös vanhempien mielipiteitä kylämummi ja -

vaari -toiminnasta osana Porinatuvan ja Seinäjoen paikallisyhdistyksen toimintaa.

Opinnäytetyöni tärkein hyöty on ehdottomasti käynnistynyt kylämummi ja -vaari -toiminta. Toiminnasta on etua kylämummeille ja -vaareille, lapsille ja heidän vanhemmilleen, Porinatuvalle sekä koko Mannerheimin Lastensuojeluliiton Seinäjoen paikallisyhdistyksen toiminnalle.

Opinnäytetyöprosessista oli hyötyä myös itselleni oman oppimiseni ja ammatillisen kasvuni kannalta. Kehittämishankkeen myötä organisointitaitoni lisääntyivät, sillä toiminnan käynnistämistä varten oli tehtävä paljon suunnittelutyötä muiden koulutöiden ohella, pidettävä palavereita Seinäjoen paikallisyhdistykseen kuuluvien henkilöiden kanssa sekä aikataulutettava kylämummi ja -vaari -toiminnan käynnistäminen. Nopeat suunnitelmien muutokset sekä vastoinkäymiset puolestaan kasvattivat paineensietokykyä, kun kiireen keskellä oli ryhdyttävä muun muassa luomaan uutta suunnitelmaa ja etsimään lisää kylämummeja ja -vaareja. Opinnäytetyöprosessin aikana myös sosiaaliset taidot karttuivat entisestään, sillä toiminnan käynnistämistä varten oli oltava yhteydessä moneen eri tahoon ja tavattava paljon uusia ihmisiä, jotka piti vakuuttaa kylämummi ja -vaari -toiminnan tarpeellisuudesta ja tärkeydestä.

Sosionomin (AMK) ydinkompetensseissa nostetaan sosionomin (AMK) yhdeksi osaamisalueeksi yhteisöllinen osaaminen ja yhteiskunnallinen vaikuttaminen. Tällä tarkoitetaan sitä, että sosionomi (AMK) osaa yhteistyössä muiden tahojen kanssa muun muassa vahvistaa ja luoda kansalaisuutta tukevaa yhteisöllisyyttä ja osallisuutta. (Sosionomin ydinosiointi 2009.) Kylämummi ja vaari -toiminnan yhtenä etuna voi olla kaupunkien alueellisen yhteisöllisyyden lisääntyminen ja senioreiden osallistaminen tärkeiksi toimijoiksi. Kehittämishankkeen aikana sain olla tekemisissä usean asiakasryhmän; lasten, heidän vanhempiansa ja senioreiden kanssa, sekä pyrkiä kylämummi ja -vaari -toiminnalla luomaan näiden ryhmien välille sukupolvien välistä kanssakäymistä sekä yhteisöllisyyttä. Toiminnan käynnistämisestä sain siis arvokasta kokemusta yhteisöllisyyden ja osallisuuden vahvistamisesta tulevaa työelämää varten.

Sosionomin ydinkompetensseissa reflektiivinen kehittämisosaaminen on myös yksi sosionomin (AMK) osaamisalue, mikä tarkoittaa sitä, että sosionomi (AMK) osaa kehittää ja johtaa sosiaalialan osaamista, työyhteisöjä ja palveluja moniammatillisena yhteistyönä (Sosionomin ydinosaaminen 2009). Tulevaa sosionomin (AMK) ammattiani ajatellen sain opinnäytetyöprosessista paljon kokemusta kehittämisestä. Kylämummi ja -vaari -toiminnan käynnistämisen ansiosta kehittyivät myös monet muut työelämässä tarvittavat taitoni ja ominaisuuteni, kuten edellä mainitsemani organisointikyky, paineensietokyky ja sosiaaliset taidot. Mielestäni sosionomin (AMK) monipuolista osaamista eri asiakasryhmien parissa voitaisiin hyödyntää esimerkiksi juuri tällaisissa sukupolvia yhdistävissä ja alueellista yhteisöllisyyttä lisäävissä kehittämishankkeissa ja -projekteissa.

LÄHTEET

- Arajärvi, T. 1995. Hyvä isovanhemmuus. Helsinki: WSOY.
- Grahn, V. 2009. Uhanalaiset mummot. Ilkka 8.11.2009, 17.
- Hakonen, S. 2008. Ikääntyvien voimavarat. Teoksessa: A. Suomi & S. Hakonen (toim.) Kuluerästä voimavaraksi: Sosiokulttuurinen puheenvuoro ikääntymiskysymyksiin. Jyväskylä: PS-kustannus, 121–152.
- Heikkinen, H. 2007. Toimintatutkimuksen lähtökohdat. Teoksessa: H. Heikkinen, E. Rovio & L. Syrjälä (toim.) Toiminnasta tietoon: Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat. Helsinki: Kansanvalistusseura, 16–38.
- Heikkinen, H., Rovio, E. & Kiilakoski, T. 2007. Toimintatutkimus prosessina. Teoksessa: H. Heikkinen, E. Rovio & L. Syrjälä (toim.) Toiminnasta tietoon: Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat. Helsinki: Kansanvalistusseura, 78–93.
- Heikkinen, H. & Syrjälä, L. 2007. Tutkimuksen arviointi. Teoksessa: H. Heikkinen, E. Rovio & L. Syrjälä (toim.) Toiminnasta tietoon: Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat. Helsinki: Kansanvalistusseura, 144–161.
- Helander, V. 2006. Seniorikansalainen voimavarana. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.
- Helenasta tuli aito kylä mummi. 20.6.2007. [Verkkolehtiartikkeli]. Suur-Jyväskylän Lehti. [Viitattu 19.10.2010]. Saatavana: http://www.sjl.fi/web/pdf/200725_la/sjl07.pdf
- Huovinen, T. & Rovio, E. 2007. Toimintatutkija kentällä. Teoksessa: H. Heikkinen, E. Rovio & L. Syrjälä (toim.) Toiminnasta tietoon: Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat. Helsinki: Kansanvalistusseura, 94–113.
- Ijäs, K. 2006. Ikääntyvän ihmissuhteet. Helsinki: Kirjapaja Oy.
- Ijäs, K. 2004. Isovanhemmat muutosten keskellä. Helsinki: Kirjapaja Oy.
- Julkunen, R. 2008. Ikä ideana ja tutkimuskohteena. Teoksessa: A. Suomi & S. Hakonen (toim.) Kuluerästä voimavaraksi: Sosiokulttuurinen puheenvuoro ikääntymiskysymyksiin. Jyväskylä: PS-kustannus, 15–30.
- Järvinen, V. 2008. Kolmen polven koukeroita. Lapsemme (4), 18–20.
- Kirjonen, J. 2009. Kehittäminen asiantuntijatyönä. Teoksessa: R. Seppänen-Järvelä & V. Karjalainen (toim.) Kehittämistyön risteyksiä. Helsinki: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, 117–133.

- Kurki, L. 2007. Innostava vanhuus. Helsinki: Oy FINN LECTURA Ab.
- Kylämummit ja -vaarit. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Mannerheimin Lastensuojeluliitto. [Viitattu 5.4.2010]. Saatavana: <http://www.mll.fi/perheille/kylamummit/>
- Leivonniemi, H. 2010. Miljoonan mummon maa. Suomen kuvalehti 94 (15), 42–49.
- Marin, M. 2003. Sosiaaliset verkostot. Teoksessa: M. Marin & S. Hakonen (toim.) Seniori- ja vanhustyö arjen kulttuurissa. Jyväskylä: PS-kustannus, 72–93.
- Marin, M. 2002. Yhteiskunta ja hyvä vanheneminen: lähestymistapoja hyvän vanhenemisen yhteiskunnallisiin ehtoihin. Teoksessa: E. Heikkinen & M. Marin (toim.) Vanhuuden voimavarat. Helsinki: Tammi, 89–117.
- Moilanen, J. 2004. Nykyaajan yhteisöllisyyteen tukea sukupolvien verkosta. [Verkkoartikkeli]. Sosiaali- ja terveysviesti (3), 15–16. [Viitattu 17.8.2010]. Saatavana: http://www.stkl.fi/lehdenpdf/sotevi3_LR.pdf
- Porio, A. & Porio, I. 1995. Kolmas vuodenaika: Elämänlaatu ja ikääntyminen. Helsinki: Kirjapaja Oy.
- Pärssinen, K. 2008. Kylämummi voi olla vaan. Kodin kuvalehti 41 (12), 18–22.
- Reinikainen, P. 2007. Elämänkaarikirjoitus ja ihmisen vuodenaikat. Helsinki: Kirjapaja Oy.
- Rippstein, K. 2008. Yhteisöllinen isovanhemmisuus. Vanhustenhuollon uudet tuulet (6), 20–21.
- Sariola, Y. 2008. Lupa vanheta. Hämeenlinna: Päivä Osakeyhtiö.
- Seppänen-Järvelä, R. 2009. Suunnittelurationalismista hyviin käytäntöihin: kehittämisen menetelmien ja ajattelutapojen muutos. Teoksessa: R. Seppänen-Järvelä & V. Karjalainen (toim.) Kehittämistyön risteysksiä. Helsinki: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, 17–33.
- Skyttä, J. 2010. Kylävaari kertoo juttuja mereltä. Ilkka 3.9.2010, 21.
- Sosionomin ydinsaaminen. Päivitetty 1.9.2009. [Verkkajulkaisu]. Seinäjoki: Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Sosiaali- ja terveysala. [Viitattu 10.11.2010]. Saatavana Intrasta: Vaatii käyttöoikeuden.
- Stuart-Hamilton, I. 1996. Vanhenemisen psykologia. Suomentaja Anne Toppi. Kuopio: Kustannusosakeyhtiö Puijo.
- Sukupolvet lapsuuden tukena: Opas Kylämummi ja -vaari -toiminnan käynnistämiseen. 2007. Helsinki: Mannerheimin Lastensuojeluliitto
- Suomi, A. 2003. Sukupolvi- ja perhetyö. Teoksessa: M. Marin & S. Hakonen (toim.) Seniori- ja vanhustyö arjen kulttuurissa. Jyväskylä: PS-kustannus,

179–186.

Taipale, V. 2002. Isoäitikirja. Helsinki: WSOY.

Tietoa MLL:sta. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Mannerheimin Lastensuojeluliitto. [viitattu 29.10.2010]. Saatavana: <http://www.mll.fi/mll/>

Vanhala, V. 2010. Meidän kaikkien piha. Lapseamme (2), 38–39.

LIITTEET

Liite 1. Yhteystiedot kylämummi ja -vaari -toiminnasta kiinnostuneille

Jos kiinnostuit Kylämummina tai -vaarina toimimisesta,
ota rohkeasti yhteyttä meihin!

Outi Pili	MLL:n Seinäjoen
sosionomiopiskelija	paikallisyhdistyksen sihteeri
xxx.xxx@xxx.fi	xxx.xxx@xxx.fi
puh. xxx-xxx xxxx	puh. xxx-xxx xxxx

Lisätietoa valtakunnallisesta Kylämummi ja -vaari -toiminnasta:
www.mll.fi/perheille/kylamummit